

EVALUERING AF DE UTROLIGE ÅR

Slutrapport

EVALUERING AF DE UTROLIGE ÅR SLUTEVALUERING

Rapporten er udarbejdet af:

Rambøll Management Consulting A/S
Hannemanns Allé 53
2200 København S

Telefon 5161 6000
www.ramboll-management.dk

Gengivelse af undersøgelsen er tilladt, når Rambøll Management Consulting angives som kilde.

INDHOLD

1.	Indledning	4
2.	Resumé	5
3.	De Utrolige År i Danmark	6
3.1	Programseriens formål og indhold	6
3.2	Uddannelsen af gruppeledere	7
3.3	Implementeringen af De Utrolige År i Danmark	8
4.	Metodebeskrivelse	10
4.1	Overordnet analysestrategi	10
4.2	Dataindsamling til effektmålingen	11
4.3	Datagrundlag og frafald	13
4.4	Analyse af udviklingen i scorerne	15
5.	Effekten af de utrolige år	17
5.1	Effekt i forhold til børn	17
5.2	Effekt i forhold til voksne	23
5.3	Målgruppens betydning for effekten	25
6.	Forældres tilfredshed og udbytte	29
6.1	Forældrenes tilfredshed med programmet	29
6.2	Den oplevede forandring hos forældre og frontpersonale	32
7.	Implementering og fidelitet	38
7.1	Programinterne faktorer	38
7.2	Programeksterne faktorer	42
8.	Kommunale erfaringer med organisering af programmerne	44
9.	Konklusion	53
10.	Om evalueringen	56
10.1	Evalueringsspørgsmål og evalueringsdesign	56
10.2	Dataindsamling	56
11.	Referencer	59

Bilag

Bilag 1: Normtal for opdeling af binære effektvariable

Bilag 2: Procestjeklister

Bilag 3: Indeksering af kvalitative interviews

Bilag 4: Bridge-it besvarelser fordelt på kommuner

1. INDLEDNING

Servicestyrelsen har i perioden 2008-2010 i samarbejde med 13 kommuner afprøvet to evidensbaserede familiebehandlingsprogrammer, hhv. børneprogrammet Dinosaurusskolen (DINO) og forældreprogrammet BASIC. Der har været iværksat parallelle evalueringer af hvert af de to programmer, som dog afrapporteres samlet, da der er tale om to programmer og to evalueringer med stærk synergi i formål og design, som bl.a. giver mulighed for at anvende de forskellige programmer og kombinationer som interne sammenligningsgrupper.

DINO og BASIC er en del af den evidensbaserede programserie "De Utrolige År" (DUÅ). DINO har til formål at hjælpe børn med adfærdsvanskeligheder i alderen 4-8 år ved at træne deres sociale færdigheder gennem gruppesamlinger. BASIC henvender sig til forældre til børn i alderen 3-6 år og giver dem råd og vejledning i forhold til deres børn i grupper med op til 12 forældre.¹

Der er tidligere i evalueringen udarbejdet to delrapporter: *Delrapport 1* indeholder en analyse af kommunernes udgangspunkt for implementeringen af programmerne, heriblandt målgruppen og den praktiske implementering. Rapporten beskriver de forskellige måder, kommunerne organiserede og fortolkede de to DUÅ-programmer på. *Delrapport 2* har fokus på effekten af de to DUÅ-programmer ved eftermålingen, og med hvilken fidelitet programmet er implementeret. Denne rapport udgør den afsluttende rapport i evalueringen af DUÅ. Rapporten belyser den umiddelbare effekt af deltagelsen i programmet samt den mere langsigtede effekt ved opfølgningen 6-8 måneder efter afslutningen og belyser således også effekternes holdbarhed. Ligeledes belyser rapporten forskelle i kommunernes implementeringsmiljø, samt hvordan disse forhold påvirker fideliteten i programmet. Man kan læse følgende i rapportens kapitler.

Kapitel 2 indeholder et kort resume af evalueringens resultater.

Kapitel 3 indeholder en beskrivelse af DUÅ-programseriens formål og indhold samt dens implementering i Danmark.

Kapitel 4 indeholder en beskrivelse af evalueringens design, analysestrategi og metodiske grundlag, herunder en præsentation og analyse af datagrundlag og frafald

Kapitel 5 udgør kernen i rapporten med analyser af, hvilken effekt deltagelsen i programmerne har haft for hhv. børn og forældre, samt hvilke karakteristika hos børn og forældre, der har betydning for effekten af programmerne.

Kapitel 6 og 7 har fokus på forskellige forhold, som kan have betydning for effekten af programmerne. I kapitel 6 analyseres forældrenes tilfredshed og udbytte, mens kapitel 7 har fokus på programmeres implementering, hhv. forhold ved selve programserien og forhold i den kommunale implementering af programmerne.

Kapitel 8 indeholder en beskrivelse og analyse af kommunale erfaringer med forskellige måder at organisere og forankre DUÅ, og endelige indeholder **kapitel 9** en samlet konklusion på evalueringen.

---

¹ Programudvikleren har siden programseriens indførelse i Danmark foretaget revisioner, som har betydning i forhold til den aldersmæssige afgrænsning af forældreprogrammet BASIC. Således sondres nu mellem tre aldersgrupper blandt børnene: De 3-6-årige, som er målgruppen for den programversion af BASIC, som er genstand for nærværende rapport; de 6-8-årige, hvor der arbejdes med samme principper, men nye materialer set i forhold til de 3-6-årige; og endelige de 9-12-årige, hvor der er tilføjede yderligere principper set i forhold til de 6-8-årige.

2. RESUMÉ

Evalueringen viser, at BASIC- og DINO-indsatserne i kommunerne har været i stand til at skabe positive resultater for børnene. Der ses en signifikant positiv udvikling for børn på næsten alle dimensioner i effektmålingen for de undersøgte indsatser. I flere tilfælde udvikler børnene sig fra at være i eller på grænsen til et behandlingskrævende område set i forhold til alderssvarende normer, og til at være inden for normalområdet. Børnene får således styrkede sociale kompetencer og udviser i mindre grad problematisk og udadreagerende adfærd. Hos forældrene ses ligeledes en positiv udvikling, og forældrene bliver mindre stressede i forælderrollen.

Den overordnede positive udvikling fastholdes (og forstærkes i nogle tilfælde) på næsten alle dimensioner i den opfølgende måling 6-8 måneder efter endt DUÅ-forløb. Ved den opfølgende måling er børnenes gennemsnitlige intensitet i problemadfærd fortsat reduceret til et omfang, der ikke er behandlingskrævende. Der har dog været et stort frafald i forbindelse med den opfølgende måling, hvorfor resultaterne fra opfølgingsmålingen udelukkende skal ses som en indikation af at effekten er holdbar over tid.

De danske resultater følger de resultater, som ses i bl.a. den norske forskning i DUÅ. Den viser, at de positive resultater ikke aftager ved opfølgingsmålinger efter hhv. et og seks år². Ligeledes viser amerikanske studier, at effekterne er holdbare ved opfølgingsmålinger hhv. otte og ti år efter deltagelsen i DUÅ³. Der kan derfor forventes lignende langtidseffekter i en dansk sammenhæng, men yderligere undersøgelser kræves for at dette kan afdækkes.

Evalueringen tegner et overordnet positivt billede af forældrenes tilfredshed med deltagelsen i BASIC og DINO. Forældrene oplever, at metoderne i DUÅ kan hjælpe dem og deres barn med at håndtere de problematikker, som fik dem til at starte på kurset. Dog er der blandt forældre, hvor børnene har deltaget i DINO, uden forældrene samtidig har deltaget i BASIC, en vis usikkerhed i forhold til evner til at håndtere adfærdsproblemer i hjemmet. På baggrund af dette er det relevant at overveje, om DINO fortsat skal kunne tilbydes som et tilbud til børn uden BASIC gives til børnenes forældre.

Evalueringen viser endelig, at den kommunale implementering og organisering af programmerne har betydning for, hvilke resultater man kan forvente. DUÅ-programmerne bygger på et relativt kort uddannelsesforløb, som skal følges op af lokal vejledning, sparring og refleksion. Evalueringen viser, at der er behov for opmærksomhed på de lokale rammer for implementeringen af programmerne, og at der er særligt behov for: 1) en engageret og synlig leder, 2) tid og ressourcer til intern træning og vejledning og 3) regelmæssig vejledning, især til de gruppeledere som arbejder med den lidt tungere målgruppe.

Evalueringen er gennemført parallelt med implementeringen af programmet, og der er derfor tale om evalueringer af forløb, hvor gruppelederne stadig har været under uddannelse, og således endnu ikke er certificerede.

---

² *Five- to six-year outcome and its prediction for children with ODD/CD treated with parent training*, Drugli, Larsson, Fossum and Mørch, *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 51:5 (2010), pp 559–566.

³ *Long-Term Outcomes of Incredible Years Parenting program: Predictors of Adolescent Adjustment*, Webster Stratton, *Child and Adolescent Mental Health*.

3. DE UTROLIGE ÅR I DANMARK

3.1 PROGRAMSERIENS FORMÅL OG INDHOLD

De Utrolige År (DUÅ) er en samlet serie af programmer, som har til formål at styrke børns sociale kompetencer og problemløsningsstrategier og reducere deres adfærdsproblemer i hjemmet, i relation til jævnaldrene samt i dagtilbuddet og skolen. Programmerne bygger på tilknytningsteori (bl.a. Bowlby 1980) og teorier om social læring (fx Patterson, Reid & Dishion 1992) og har fokus på at udvikle og styrke beskyttelsesfaktorer og reducere risikofaktorer.

DUÅ-programserien retter sig mod børn i alderen 0-12 år og deres forældre, hvor børnene udviser (tidlige tegn på) adfærdsvanskeligheder i hjemmet, dagtilbuddet eller i skolen. Programmerne kan både anvendes forebyggende for børn i udsatte positioner og som behandlingsprogrammer rettet mod børn med betydelige adfærdsproblemer.

Programserien består af særskilte, men integrerede undervisningsforløb rettet mod hhv. børn (DINO), forældre (BASIC) og pædagoger og lærere i indskoling (Skole og børnehave⁴). Programmerne består af gruppebaserede undervisningsforløb, som er bygget op omkring velbeskrevne og veldokumenterede undervisningsplaner med faste temaer og en fast struktur for gennemførelsen af det enkelte møde i gruppen.

BASIC er et gruppebaseret undervisningsforløb over 18-22 uger og er rettet mod forældre til børn i alderen 3-6 år. Programmet ledes af to gruppeledere og er bygget op om gruppedrøftelser af videovignetter, rollespil og øvelser. Programmet udgør kernekomponenten i DUÅ-programserien, da der ses større og mere holdbare effekter, når BASIC indgår i en indsats med flere programmer i kombination. I forlængelse heraf anbefaler Blueprints for Violence Prevention, at BASIC altid indgår i implementeringen af programserien, evt. i kombination med DINO eller programmet "Skole og børnehave", hvis børnene udviser særlige adfærdsproblemer i hjemmet eller i skolen⁵. BASIC er i projektperioden tilbudt i kommunerne Herning, Hjørring, Holstebro, Horsens, Ikast-Brande, Kolding, Københavns, Nordfyns, Næstved, Struer, Viborg og Aalborg.

DINO er et gruppebaseret undervisningsprogram med deltagelse af fem til seks børn per gruppe. Programmet ledes af to gruppeledere. Børnene er i aldersgruppen 4-8 år. Der gennemføres sessioner med børnene to timer per uge (enten to gange af en time eller én gang af to timer) over en periode på 18-22 uger. Børnene kan deltage i DINO med eller uden forældrenes samtidige deltagelse i forældreprogrammet BASIC. DINO er i projektperioden tilbudt i kommunerne Herning, Holstebro, Ikast-Brande, Struer og Aalborg.

---

⁴ Programmet "Skole og børnehave" kendes i Danmark også som DUÅ Dagtilbud og er identisk med programmet "Teacher Classroom Management Program" i den internationale programserie.

⁵ Webster-Stratton, C. (2001): "The Incredible Years: Parent, Teacher and Child Training Series", Blueprints for Violence Prevention, book eleven.

I resten af rapporten anvendes følgende betegnelser:

Begreb	Definition
Metode	Struktureret og problemløsende viden som er konkretiseret i en beskrevet indsats for en bestemt målgruppe. ⁶
Program	En metode og en ramme som sikrer, at metoden bliver fulgt i praksis. Et program indeholder en detaljeret metodebeskrivelse, som sikrer systematik i den måde, det anvendes. ⁷
The Incredible Years	Dækker programserien, som er udviklet og afprøvet i international sammenhæng.
De Utrolige År (DUÅ)	Den danske betegnelse for The Incredible Years-programserien.
BASIC	Her forstås udelukkende familiebehandlingsprogrammet BASIC 3-6.
Dinosaurusskolen (DINO)	Her forstås udelukkende børneprogrammet Dinosaurusskolen for små grupper (Dino Gruppe).

Alle programmer i DUÅ er understøttet af materialer og træning. Materialerne omfatter bl.a. en manual til gruppeledere, hjemmeopgaver og gruppeøvelser, opslagsnoter med hovedpointer, videovignetter samt bøger og videoer til børn, forældre og lærere.

3.2 UDDANNELSEN AF GRUPPELEDERE

Uddannelsen af gruppeledere henvender sig til forskellige faggrupper – fx pædagoger, lærere, psykologer, sundhedsplejersker og socialrådgivere. Uddannelsesforløbet begynder med en intensiv 3-dages workshop, hvor gruppelederne præsenteres for programindhold, programmateriale og programfilosofi. Gruppelederne modtager endvidere oplæring i at anvende programmet. Efter workshoppen er gruppelederne klar til at påbegynde næste trin i uddannelsen, som er afholdelse af egne forældre- eller børnegrupper i egen kommune.

Efter workshoppen er der forskellige aktiviteter og refleksionsredskaber, der skal understøtte den fortsatte personlige og faglige udvikling som gruppeleder. Den bærende idé er således, at gruppelederen sættes i stand til selv at gennemgå en udvikling i sin organisation og i sit daglige arbejde, hvorfor de lokale rammer for sparring og refleksion er væsentlige for gennemførelsen leveringen af programmerne.

For det første vil gruppelederne flere gange igennem et gruppeforløb gennemgå tjeklister, som hjælper dem med at huske på de mange detaljer i, hvordan programmet gennemføres. Det understøtter, at gruppelederne selv kan korrigere deres adfærd, når de gennem brugen af tjeklisterne bliver opmærksomme på noget, som skal ændres.

For det andet er det et element i uddannelsen som DUÅ-gruppeleder, at man indgår i lokale sparringsgrupper med andre gruppeledere. I disse grupper kan gruppelederne drøfte spørgsmål og understøtte hinandens udvikling. De kan se videoer af hinandens grupper og på den måde indgå i sparring og indbyrdes læring.

For det tredje indebærer DUÅ-uddannelsen, at gruppelederen er konfronteret med en fagperson med stor erfaring i programmet – en mentor eller peer coach. Også her vil arbejdsformen i høj

⁶ Social Fokus: Børn og unge, marts 2009, Servicestyrelsen, side 11.

⁷ Social Fokus: Børn og unge, marts 2009, Servicestyrelsen, side 11.

grad opfordre til, at gruppelederen selv og sammen med sine kolleger reflekterer over sin praksis.

Det er en forudsætning for tildeling af en uddannelsesplads, at gruppelederen efter den indledende workshop skal arbejde med forældre- eller børnegrupper. Der stilles krav om minimum to gennemførte gruppeforløb, hvis en gruppeleder skal ansøge om certificering. En anden forudsætning for tildeling af uddannelsespladser er, at kommunen er indstillet på at støtte gruppelederen i at opnå certificering som gruppeleder i projektperioden.

Certificeringsprocessen indeholder forskellige krav, som skal opfyldes: Gruppelederne skal have deltaget i den indledende 3-dages workshop, og de skal have modtaget vejledning og konsultation af DUÅ-trænere eller mentorer. De skal have gennemført mindst to gruppeforløb og udleveret de dertil hørende evalueringer (forældre-evalueringer, kollega-evalueringer mv.). Endelig skal de have godkendt deres arbejde af en mentor eller træner på baggrund af et gennemsyn af en af dvd-optagelse af en hel gruppesession.

3.3 IMPLEMENTERINGEN AF DE UTROLIGE ÅR I DANMARK

DUÅ blev første gang introduceret i en dansk sammenhæng i 2006, hvor Ikast-Brande, Herning, Holstebro og Aalborg kommuner med støtte fra Socialministeriet forestod den første afprøvning af forældreprogrammet BASIC. Der blev i den forbindelse uddannet og certificeret i alt 18 gruppeledere.

I 2007 fulgte børneprogrammet DINO, da Servicestyrelsen igangsatte en afprøvning i samarbejde med seks kommuner: Herning, Holstebro, Ikast-Brande, Aalborg, Frederikssund og Struer kommuner.

I 2008 igangsatte Servicestyrelsen projektet BASIC, hvor der blev uddannet yderligere 50 gruppeledere fordelt på 12 kommuner. Det drejer sig om: Herning, Holstebro, Ikast-Brande, Aalborg, Hjørring, Viborg, Struer, Horsens, Kolding, Nordfyns, Næstved og Københavns kommuner. I samme forbindelse uddannedes desuden to danske mentorer i BASIC. Mentoruddannelsen er en overbygning på gruppelederuddannelsen i programmet, og mentoruddannelsen giver adgang til at uddanne nye gruppeledere i BASIC i Danmark. Uddannelsen af de to mentorer er derfor et væsentligt element i den fortløbende udbredelse og forankring af DUÅ-programmerne i Danmark.

Det er vigtigt at understrege, at evalueringen er gennemført parallelt med implementeringen af programmet, og der er derfor tale om evalueringer af forløb, hvor gruppelederne stadig har været under uddannelse, og således ikke har været certificerede. Der er dog som led i afprøvningen blevet uddannet i alt 28 gruppeledere i DINO for små grupper, hvoraf 16 gruppeledere til dags dato er certificerede, ligesom der er uddannet i alt 50 gruppeledere i BASIC, hvoraf der foreløbigt er certificeret 12 gruppeledere i en endnu ikke afsluttet certificeringsproces.

Når man implementerer evidensbaserede programmer som DUÅ, er et centralt opmærksomhedspunkt, at programmet implementeres loyalt i forhold til det oprindelige program, dvs. med høj fidelitet. Dette er således en forudsætning for, at man kan forvente sammenlignelige effekter af programmet. Tidligere studier af implementering af evidensbaserede programmer viser, at man må forvente en vis grad af lokal tilpasning eller adaption af programmet, og implementeringsforskning peger således på, at få studier har vist en højere fidelitet end 80 %, og at ingen studier har vist 100 % fidelitet i implementeringen⁸. Tilsvarende viser forskning i implementering

---

⁸ Sundhedsstyrelsen (2010). *Implementeringsforskning om forebyggelse – en baggrundsrapport*. Sundhedsstyrelsen 2010.

af evidensbaserede programmer, at det i gennemsnit tager omtrent ni år at implementere evidensbaserede programmer i nye sammenhænge⁹.

Den danske afprøvning af programmerne er forankret i kommunerne, mens de tidligere implementeringer af *The Incredible Years* i USA og andre europæiske lande er forankret på familiebehandlingsklinikker inden for forskningsmiljøer og dermed forankret hos forskere inden for det psykiatriske område med en tæt opfølgning af, hvordan programmerne gennemføres¹⁰. Når denne forskellighed i organiseringen sammenholdes med, at der i programserien i høj grad er fokus på udvikling og implementering gennem lokal vejledning, supervision og refleksion, er det interessant at undersøge, hvordan de lokale implementeringsmiljøer påvirker programmernes gennemførelse. I forlængelse heraf er der i evalueringen af DUÅ fokus på at tilvejebringe viden om, hvilke lokale forhold der fremmer eller hæmmer en stærk implementering af programmet, som man kan have fokus på i den fremtidige implementering og anvendelse af DUÅ i forhold til at udvikle implementeringsmiljøer, der understøtter en loyal gennemførelse af programmerne.

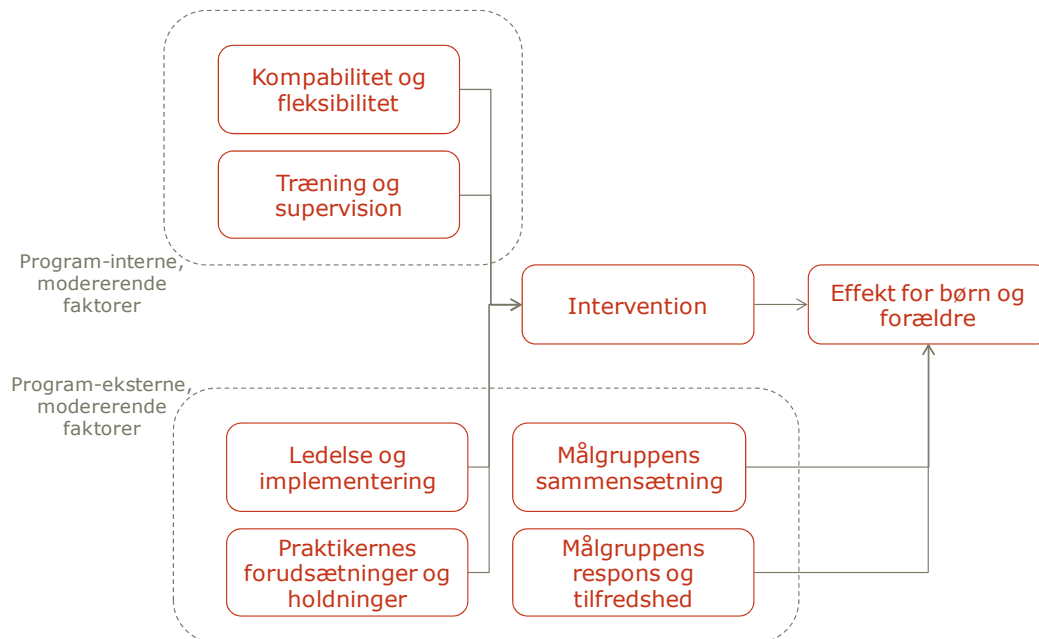
⁹ Sundhedsstyrelsen (2010). *Implementeringsforskning om forebyggelse – en baggrundsrapport*. Sundhedsstyrelsen 2010.

¹⁰ Birk-Olsen, M. og Horsted, C., (2007): *Litteraturgennemgang af "The Incredible Years" ("De Utrolige År")*. Center for Anvendt Sundhedstjenesteforskning og Teknologivurdering, Syddansk Universitet.

4. METODEBESKRIVELSE

4.1 OVERORDNET ANALYSESTRATEGI

Evalueringen kombinerer en effektmåling baseret på tidsserieanalyser og sammenligningsgruppe og en teoribaseret evaluering med fokus på at afprøve hypoteser om sammenhænge mellem implementering, intervention og effekt. Analyserne i denne rapport deler sig i to overordnede dele: En analyse af effekten af forskellige programkombinationer, og en analyse af hvordan forskellige programinterne og programeksterne faktorer virker modererende på interventionen (dvs. i forhold til fideliteten) og på effekten. Den samlede analysestrategi for de formodede sammenhænge er skitseret i nedenstående model.

Syddansk Universitet (CAST) har deltaget i udviklingen af evalueringsdesignet og analysestrategi samt bistået ved kvalitetssikring af metodeafsnittet.

Effektmålingen

Effektmålingen er en tidsseriemåling med en førmåling, en eftermåling og en opfølgingsmåling 6-8 måneder efter forløbets afslutning. I effektmålingen anvendes en multiinformanttilgang, hvor forskellige respondenter med relation til barnet besvarer validerede spørgeskemaer, som i analyserne belyser både den kliniske effekt og behandlingseffekten¹¹.

Effekten er ligeledes belyst ud fra et mere subjektivt perspektiv i form af forældrenes tilfredshed med de effekter, de har oplevet på baggrund af deltagelse i et DUÅ-program. Resultaterne fra effektmålingen bliver sammenkoblet med målgruppedata for at undersøge, hvilken målgruppe der har størst udbytte af at deltage i et givet DUÅ-program.

¹¹ Behandlingseffekt er defineret som ændring over tid for udvalgte effektdimensioner. Behandlingseffekten er med til at identificere forskelle mellem udvalgte grupper. Kliniske effekter er defineret som ændringer i andelen af familier, der henholdsvis ligger over eller under en given værdi (normscore). Den kliniske effekt er en angivelse af, hvor mange børn der eksempelvis kan klassificeres som behandlingskrævende henholdsvis før og efter deltagelse i DUÅ-programmet.

Implementeringsmiljø og fidelitet

Evalueringen belyser ligeledes sammenhængen mellem implementering og fidelitet. Begrebet fidelitet henviser til, hvorvidt programmet gennemføres loyalt i henhold til de forskrifter, som definerer programmet. Det betyder ikke, at programindsatsen skal gennemføres mekanisk og fuldstændig identisk fra gang til gang, men derimod at programmet gennemføres i henhold til de kerneprincipper, der definerer programmet. Kerneprincipperne i DUÅ omfatter principper på det tematiske plan, på det sessionssystemiske plan og på det professionsfaglige plan, dvs. faglige handlekompetencer.

I programimplementeringen anvendes forskellige metoder til at understøtte en implementering med høj fidelitet. For det første anvendes videooptagelser af sessioner, som har fokus på den professionsfaglige systematik, og for det andet anvendes procestjeklister, som belyser systematik i forhold til temaer og sessioner. Fideliteten er i evalueringen undersøgt ved at anvende gruppeledernes besvarelse af procestjeklister og deres tilfredshedsmåling, hvorfor der primært er fokus på systematik i forhold til temaer og sessioner, mens der ikke er særskilt fokus på handlekompetencer ud over i de kvalitative interviews.

I evalueringen sammenholdes resultaterne vedr. fidelitet med parathedsmålinger og med kvalitative analyser af implementeringsmiljøerne med henblik på at belyse, hvilke forhold i rammerne for implementeringen af programmer, der hhv. fremmer eller hæmmer en høj grad af fidelitet.

Endelig indeholder rapporten beskrivelser af erfaringer med forskellige måder at organisere programmet på i tre kommuner.

4.2 DATAINDSAMLING TIL EFFEKTMÅLINGEN

I den kvantitative databehandling anvendes fem validerede redskaber. Tre redskaber til at måle effekt hos børnene og to redskaber til at måle effekt hos forældrene. For børnene anvendes Eyberg Child Behaviour Inventory (ECBI), Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ), Social Skills Rating System (SSRS). For voksne anvendes Dyadic Adjustment Scale (DAS) og Parenting Stress Index – Short Form (PSI-SF). Der anvendes norske normtal for ECBI.¹² For de resterende fire redskaber anvendes amerikanske normtal.¹³

Argumentet for valget af at måle børns udvikling på tre forskellige skalaer er, at de tre spørgeskemaer alle måler på børns adfærd, om end med fokus på forskellige aspekter af et barns adfærd, som beskrevet nedenfor.

For det første er både ECBI og SSRS udviklet og valideret i forhold til at kunne måle udvikling som følge af interventioner eller behandling af børn, som udviser udadreagerende adfærd, hvilket netop er målgruppen for DINO og BASIC.

For det andet er der for alle tre redskaber identificeret samlede normtal samt normtal for hvert køn og for forskellige aldersgrupper¹⁴. Normtal dækker over, at der på baggrund af anvendelsen af instrumentet blandt et repræsentativt udsnit af befolkningen er udregnet værdier for, hvornår et barn regnes for behandlingskrævende. Dette giver mulighed for at dokumentere de kliniske effekter og behandlingseffekten, dvs. ændringen i scoren på de enkelte effektindikatorer som følge af deltagelsen i programmet, hvor det desuden vil være muligt at korrigere for den udvikling på effektindikatorerne, som evt. måtte følge af barnets aldersmæssige udvikling.

¹² Horsted & Birk-Olsen, 2008: 39

¹³SDQ: www.sdqinfo.org. SSRS: Crane et al. 1990, side 90.

PSI-SF: <http://www4.parinc.com/Products/Product.aspx?ProductID=PSI-SF>

¹⁴ De normtal som anvendes er norske og amerikanske og vil blive behandlet mere uddybende senere i rapporten.

For det tredje giver de tre instrumenter mulighed for at anvende en multiinformanttilgang til måling af effekt blandt børnene, da SDQ i sig selv kan anvendes af både forældre og professionelle, mens ECBI og SSRS er udviklet som supplerende instrumenter i forhold til en multiinformanttilgang til måling af udvikling af børns samspilsrelationer.¹⁵ Instrumenterne giver dermed mulighed for at triangulere forskellige kilder i forhold til effektmålingen og skaber dermed større robusthed i målingen.

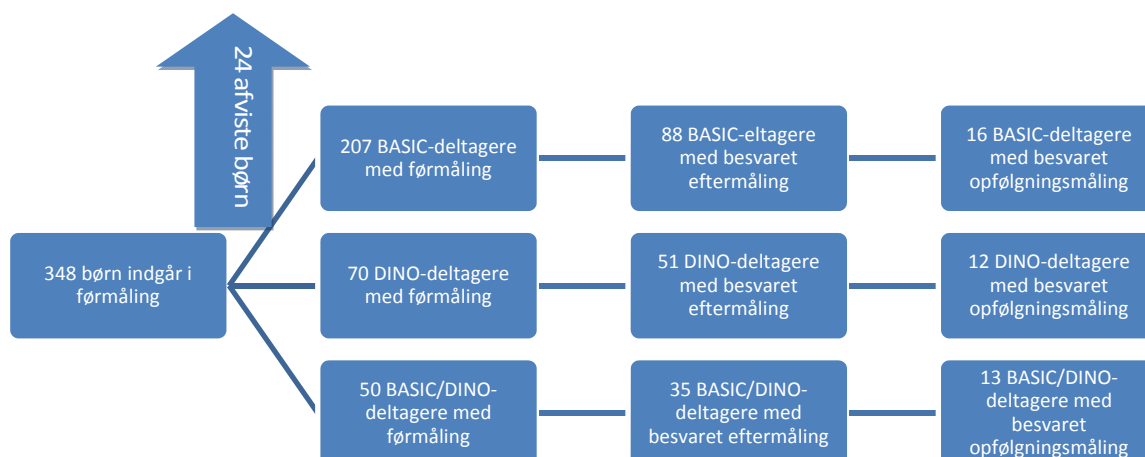
De afdækker samtidig forskellige aspekter inden for trivsel og adfærdsproblematikker. Dette er vist i tabellen nedenfor.

Skala	Subskalaer	Redskabets særlige fokus	Anvendelse i evalueringen
ECBI	1) Intensitetsskala 2) Problemskala	Redskabet måler hyppigheden af barnets problematiske adfærd, samt forældrenes vurdering af problemernes omfang, dvs. om adfærden opleves som problematisk af forældrene. Intensitetsskalaen anvendes som screeningsredskab i DUÅ.	Redskabet besvares i evalueringen udelukkende af forældrene.
SDQ	1) Følelsesmæssige symptomer 2) Adfærdsproblemer 3) Hyperaktivitet 4) Problemer med jævnaldrende 5) Prosociale evner	SDQ belyser barnets følelsesmæssige tilstand og sociale kompetencer. SDQ og ECBI er signifikant og positivt korrelerede (Horsted & Birk-Olsen, 2008: 37)	DINO: Redskabet besvares af forældre, pædagoger/lærere og gruppeledere. BASIC: Redskabet besvares af forældre og pædagoger/lærere.
SSRS	1) Sociale kompetencer - Samarbejde - Selvsikkerhed - Ansvarlighed - Selvkontrol 2) Problemadfærd - Eksternalisere problemer - Internalisere problemer - Hyperaktivitet 3) Akademiske kompetencer	SSRS afdækker barnets sociale kompetencer og problemadfærd med særligt fokus på interaktion med omverdenen, dvs. har fokus på barnets adfærd uden for hjemmet. Redskabet afdækker ydermere barnets akademiske kompetencer.	DINO: Redskabet besvares af forældre, pædagoger/lærere og gruppeledere. BASIC: Redskabet besvares af forældre og pædagoger/lærere.

¹⁵ The National Child Traumatic Stress Network's measure review.

4.3 DATAGRUNDLAG OG FRAFALD

Denne figur giver et overblik over antallet af respondenter i de tre målinger, fordelt på de tre programkombinationer.

I alt er der besvaret førmåling for 348 børn fordelt på DINO og BASIC på tværs af de forskellige kommuner. Som det ses af figuren har der generelt været et højt frafald i effektmålingen, som er baseret på spørgeskemaer til gruppeledere, forældre og pædagoger/lærere. Spørgeskemaerne har hovedsageligt skulle besvares via internettet. Der er der tale om et forholdsvis stort antal spørgeskemaer (5 validerede skalarredskaber, 1 tilfredshedsspørgeskema samt baggrundsoplysninger), hvilket formentligt udgør en forklaring på det høje frafald. Frafaltsanalysen viser således, at der er en tendens til, at det er mere ressourcerstærke familier, der har besvaret både før- og eftermålingen – og tendensen må formodes at være endnu mere markant for den opfølgende måling. Dataindsamlingsmetoden har således ikke været ideel til at indfange forskellige gruppers effekt lige godt, og det medfører den mistanke, at de socialt dårligere stillede familier måske i højere grad har fravalgt at besvare eftermålingen.

I dette afsnit sammenholdes baggrundsdata fordelt på indsats for den oprindelige studiepopulation med den endelige studiepopulation. Den oprindelige studiepopulation består af alle deltagere, der som minimum har udfyldt spørgeskemaet til førmålingen, mens den endelige studiepopulation består af deltagere, som har udfyldt både førmålingsspørgeskemaet og eftermålingsspørgeskemaet. Det er besvarelsene fra den endelige studiepopulation, som danner baggrunden for effektberegningerne i kapitel 5.

Den oprindelige studiepopulation

Børnegruppens kønsfordeling var i udgangspunktet forholdsvis ulige med en større andel drenge end piger. Af det samlede antal børn, som er kommet i betragtning til BASIC og DINO, er 67 % drenge (n=219) og 33 % er piger (n=108). Dette er forventeligt, da det også i litteraturen ses, at drenge i højere grad udviser udadreagerende adfærd, som er adgangsivende for DUÅ.¹⁶

Som nævnt i første delrapport (s. 52) valgte nogle kommuner at udvide aldersgruppen for de forskellige BASIC- og DINO-indsatser, som officielt er 4-8 år for DINO og 3-6 år for BASIC. Aldersmæssigt falder størstedelen af børnene dog inden for den intenderede målgruppe, men

¹⁶ Stephen Scott, Martin Knapp, Juliet Henderson, Barbara Maughan (2001): *Financial cost of social exclusion: follow up study of antisocial children into adulthood*, British Medical Journal 323 191-194.

samtidig er der en lille andel af børnene, som ligger enten over eller under den intenderede aldersgruppe.

Ser man på forældrene, befinder størstedelen sig i aldersgruppen¹⁷ 31-40 år (57 %, n=188) af den samlede forældrepopulation). Derudover er der omtrent en lige fordeling af forældre i hhv. aldersgruppen 41-50 år (20 %, n=57) og 21-30 år (21 %, n=78).

Forældrenes socioøkonomiske forhold ud fra deres uddannelsesmæssige baggrund er svær at vurdere, idet en meget stor andel har fravalgt at svare på dette spørgsmål (63 %). En indikation af forældrenes socioøkonomiske forhold fås i stedet fra deres erhvervmæssige status¹⁸. Her ses, at størstedelen af forældrene er lønmodtagere (54 %, n=175), mens den næststørste gruppe er på 15 % (n=47) og består af de forældre, som er arbejdsløse eller i aktivering. Derudover fordeler andelen af forældre sig forholdsvis jævnt mellem 3-10 % (n=103) i de øvrige kategorier. 40 % (n=129) af forældrene besvarer ikke spørgsmålet om deres samlede husstandsindkomst. Af de resterende respondenter tjener størstedelen enten mellem 200-399.000 kr. årligt (19 %, n=63) eller 400-599.000 kr. årligt (18 % (n=57). 10 % (n=31) ligger under 200.000 kr. i årlig husstandsindkomst, og 14 % (n=45) ligger på 600.000 kr. eller derover.

Andelen af forældre i målgruppen, som er født i Danmark, er høj, med hhv. 90 % (n=291) som svarer ja til dette spørgsmål, og 10 % (n=34) som svarer nej.

Over halvdelen (55 %, n=191) af forældrene angiver oplysninger om civilstatus. Af disse er lidt under halvdelen gift (42 %, n=80). 20 % (n=37) har en samlever, og 22 % (n=41) er ugifte. Knap 16 % (n=30) placerer sig i 'separeret/skilt'-kategorien.

Analyserne viser, at mange af de afviste børn aldersmæssigt er uden for målgruppen for både BASIC og DINO. Desuden viser analyserne, at børnene i de afviste familier har en gennemsnitlig ECBI-score på 151, modsat en score mellem 129 og 144 for børn (vurderet af forældre), som er blevet tilbudt en plads på et BASIC/DINO-program¹⁹. De familier, som ikke er blevet tilbudt en plads på et BASIC/DINO-program, har således større problemer, og deres børn en større belastningsgrad, end de familier som er blevet tilbudt en plads.

Frafaldsanalyse for endelig studiepopulation

Robustheden af de efterfølgende analyser af effekten afhænger i høj grad af, at der ikke er tale om systematiske frafald i populationen fra førmålingen til eftermålingen, samt videre til opfølgningmålingen. Derfor er det nødvendigt at undersøge, om den gruppe, der har besvaret både før- og eftermålingen (den endelige studiepopulation), afviger fra den oprindelige studiepopulation, som har besvaret førmålingen.

Yderligere er det mellem førmålingen og eftermålingen, vi ser på effekten via effect size og signifikanstest, da det på grund af det store frafald i opfølgningmålingen ikke er muligt at gennemføre analyser af effect size eller signifikanstest på opfølgningmålingen. Den opfølgende måling anvender vi i indeværende evaluering derfor primært til at se, om der er indikationer for, at effekten målt mellem før- og eftermålingen er holdbar.

Nedenstående tabel indeholder en sammenligning af den oprindelige studiepopulation med den endelige studiepopulation og giver dermed et overblik over, om der kan ses systematiske frafald i effektmålingen, som der skal tages højde for i tolkningen af resultaterne i kapitel 5.

---

¹⁷ Knap 2 % (svarende til 7 personer ud af de i alt 471 forældre i datasættet) fravalgte at opgive alder.

¹⁸ Over 98 % har udfyldt oplysninger om erhvervsstatus.

¹⁹ DUÅ-behandlingen kan tilbydes, når barnet har en ECBI-score mellem 120-129 alt afhængig af alder.

	BASIC	DINO	BASIC/DINO
Børnene			
Alder	Ingen forskydning	Svag forskydning, flere 6-8årige (53 % vs. 45 %)	Ingen forskydning
Køn	Ingen forskydning	Ingen forskydning	Ingen forskydning, dog samlet få piger i populationen
Forældrene			
Alder	Ingen forskydning	Ingen forskydning	Ingen forskydning
Beskæftigelse	Moderat forskydning, flere erhvervsaktive (78 % vs. 67 %)	Ingen forskydning	Ingen forskydning
Husstandsindkomst	Moderat forskydning, flere med indkomst over kr. 400.000 (31 % vs. 23 %)	Ingen forskydning	Ingen forskydning
Civilstand	Ingen forskydning	Ingen forskydning	Moderat forskydning, flere samlevende (61 % vs. 50 %)

Samlet set tegner tabellen et billede af, at den endelige studiepopulation for BASIC er præget af et vist systematisk frafald, der betyder, at den endelige studiepopulation er bedre stillet og har flere ressourcer end den samlede population for dette program. Det kan betyde, at effekten af deltagelse i BASIC overestimeres. Der ses ikke systematisk frafald af betydning for analyserne vedr. DINO og BASIC/DINO.

4.4 ANALYSE AF UDVIKLINGEN I SCORERNE

Der er for hver indsatsstype beregnet et gennemsnit af scoren på instrumentet før, efter og ved den opfølgende måling for hver respondenttype. For ECBI-instrumentet er der eksempelvis beregnet et gennemsnit for ECBI-scoren vurderet af mor og far på både før- og efter- og opfølgningstidspunktet. Dette er gjort separat for hver indsatsstype, således at det er muligt at sammenligne indsatserne i BASIC, DINO og BASIC/DINO.

I analysen indgår kun den endelige studiepopulation. Det vil sige, at de respondenter, hvor der kun er en før-besvarelse, er sorteret fra. Disse respondenter indgår ikke i analysen, da vi for dem ikke kan beregne udviklingen mellem før- og eftertidspunktet, fordi der ikke foreligger en efterbesvarelse. Endelige indeholder tabellerne i rapporten en beregning af middelværdien på de opfølgende målinger, 6-8 måneder efter familien har afsluttet DUÅ, samt det tilsvarende antal respondenter, som har besvaret de forskellige målinger. Den opfølgende måling anvendes i nærværende undersøgelse hovedsageligt til at give en indikation af, om forandringen forstærkes, forbliver den samme eller aftager over tid. Den primære tolkning vil således fokusere på eftermålingen, hvor der også er foretaget signifikantest, mens den opfølgende måling tjener som pejlemærke for bæredygtigheden af de langsigtede effekter.

Der er beregnet 95 % konfidensintervaller for den gennemsnitlige score på hvert instrument på henholdsvis før- og eftertidspunktet. Et konfidensinterval udtrykker usikkerheden i det estimat, vi har på den gennemsnitlige score, hvilket er nødvendigt, da vores analyse baserer sig på en endelig studiepopulation, som kun udgør en mindre del af den oprindelige studiepopulation.

Udviklingen i hvert instrument er beregnet som forskellen mellem den gennemsnitlige score i eftermålingen og den gennemsnitlige score i førmålingen. Der er foretaget en dobbeltsidet parvis

t-test af alle udviklinger mellem før- og eftermålingen, hvorimod der som nævnt tidligere ikke er foretaget signifikanstest for de opfølgende målinger. Der er ikke foretaget test på de opfølgende målinger, da denne måling mere fungerer som en indikation for, hvorvidt effekten er bæredygtig end som en præcis effektmåling. Derudover er respondentgruppen, som har besvaret både før-, efter- og den opfølgende måling, meget lille og resultaterne derfor behæftet med større usikkerhed.

Formålet med denne test er at vurdere, om den udvikling, vi kan observere i vores endelige studiepopulation er statistisk signifikant, eller hvorvidt den skyldes tilfældigheder. Som mål for dette benyttes såkaldte signifikanssandsynligheder, som udtrykker sandsynligheden for, at den identificerede forskel skyldes tilfældigheder i vores endelige studiepopulation. En lav sandsynlighed (p-værdi) udtrykker, at det er usandsynligt, at forskellen er tilfældig. I tabellerne rapporteres dette vha. af stjerner (*). I nærværende undersøgelse anvendes signifikansniveauer på hhv. 0,05 (lav), 0,01 (moderat) og 0,001 (høj), hvilket indebærer, at der kun er enten 5 %, 1 % eller 0,1 % sandsynlighed for, at en observeret forskel er tilfældig.

Den anvendte parvise t-test baserer sig på en antagelse om, at scoren på instrumenterne er normalfordelt. T-testen er robust over for afvigelser fra antagelsen for stikprøver over 20-30 observationer. For stikprøver herunder er testen mindre robust. Der er derfor også foretaget en Wilcoxon's test, der er en ikke-parametrisk pendant til den parvise t-test, hvor der ikke er en antagelse om normalfordelte elementer. Hvor de to test har givet forskellige resultater, er dette nævnt i en note.

Endelig er der for hver før- og efterudvikling beregnet en såkaldt effect size baseret på Cohens d. Effect size²⁰ er en generisk måde at vurdere, hvorvidt en udvikling er stor eller lille. Effect size beregnes som udviklingen mellem før og efter divideret med standardafvigelsen på førtidspunktet. Effect sizen fortæller på den måde, hvorvidt udviklingen i scoren er stor eller lille i forhold den generelle spredning på scoren i målgruppen. På baggrund af effect size d benytter man følgende kriterier for at vurdere, om effekten er stor eller lille: *effektstørrelser > 0,8 er at betragte som en stor effekt, effektstørrelser mellem 0,5 og 0,8 er at betragte som medium effekt, og effektstørrelser over 0,2 og under 0,5 er at betragte som en lille effekt.* Fordelen ved denne fremgangsmåde er, at man kan sammenligne effekten på forskellige instrumenter. Det skal dog fremhæves, at disse sammenligninger skal foretages med varsomhed, netop fordi effect size er en meget generel måde at vurdere effekten på, som ikke tager hensyn til særlige forhold ved det enkelte instrument.

---

²⁰ Hays R.D., Revicki D, 2005, chap. 1.3

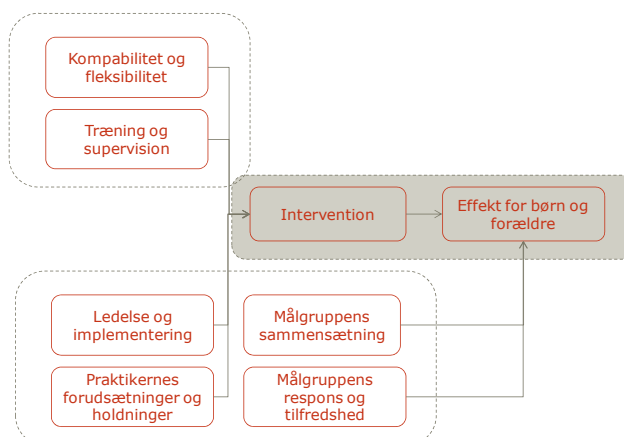

5. EFFEKTEN AF DE UTROLIGE ÅR

I dette kapitel belyses effekten af de forskellige programkombinationer, dvs. sammenhæng mellem intervention og effekt i den overordnede analysemodel, jf. markering i nedenstående figur.

Kapitlet belyser den kliniske effekt, hvor det er muligt at se, om barnet eller forældrene ligger over eller under den grænseværdi, som anses for at være behandlingskrævende.

Dernæst måles effekten i forhold til behandlingseffekten, hvilket vil sige den udvikling, der er forekommet på baggrund af et af programmerne, enten BASIC, DINO eller BASIC/DINO.

5.1 EFFEKT I FORHOLD TIL BØRN

Overordnet set viser effektmålingen, at der er signifikant positive effekter for børnene af både BASIC, DINO og BASIC/DINO, idet der ses statistisk signifikante effekter for alle tre skalaredskaber, ECBI, SDQ og SSRS.

BASIC-, DINO- og BASIC/DINO-indsatserne i kommunerne har således overordnet set været i stand til at skabe positive resultater for de børn, som der foreligger besvarelser for. Derudover indikerer den opfølgende måling, at den positive udvikling hos børnene generelt er fastholdt 6-8 måneder efter afslutningen af et DUÅ-program, hvilket er i tråd med de resultater, som ses i internationale effektstudier.

Effekt målt ved ECBI

ECBI-skalaen er et redskab til at måle barnets grad af problemadfærd inden for to dimensioner – dels hyppigheden af barnets problematiske adfærd (intensitetsscoren), dels omfanget af problemerne (problemscoren). ECBI²¹ fungerer desuden som programmets officielle visitationsredskab og bliver i høj grad anvendt som sådant i kommunerne. Nedenstående skema er en oversigt over, hvornår scorene kan medføre behandling fra BASIC og/eller DINO, hvor en negativ udvikling i score er et positivt resultat.²²

Barnets alder	BASIC og/eller DINO-behandling kan tilbydes, når intensitetsscoren er større end...	Barnets adfærd er problematisk, hvis problemscoren er større end...
4 år eller yngre	≥ 129	≥ 10
5 år	≥ 122	≥ 8
6 år	≥ 128	≥ 10
7 år	≥ 121	≥ 9
8 år	≥ 120	≥ 9
Alle (gennemsnit)	≥ 124	≥ 9,2

²¹ Som redskab er ECBI meget anerkendt, og det er en af de oftest benyttede forældrevurderingsskalaer. Skalaen har endvidere veletableret reliabilitet og validitet.

²² Disse scorer baserer sig på norske normtal og skal derfor læses med dette forbehold. Hvorvidt norske ECBI cutoff-værdier er anvendelige på en dansk børnepopulation, er fortsat uvist (Horsted & Birk-Olsen, 2008: 39).

Der ses signifikante forbedringer af ECBI-scoringerne hos børnene fra før til efter deltagelse i BASIC, DINO eller BASIC/DINO. Både intensitetsscoren og problemscoren viser signifikante forbedringer i forhold til børn i både BASIC og DINO. I den kombinerede behandlingsindsats (BASIC/DINO) ses ligeledes en positiv udvikling, dog med færre signifikante forskelle end i de to indsatser hver for sig. Dette kan dog skyldes et lille antal respondenter, som gør analyserne mere usikre, og resultatet afviger således også fra internationale studier, der har vist en lidt højere effekt af programkombinationer.

Ved førmålingen scorer børnene både for intensitetsscore og problemscore i gennemsnit markant over det niveau, hvor det anbefales, at BASIC og/eller DINO kan tilbydes som behandling, jf. nedenstående to tabeller. Der er således tale om en gruppe børn med en høj belastningsgrad i udgangspunktet. Ved eftermålingen ses, at børnene i gennemsnit har udviklet sig fra at være behandlingskrævende til ikke at være behandlingskrævende. Den gennemsnitlige udvikling for intensitetsscoren er således ikke blot signifikant forbedret, men ligger i de fleste tilfælde ikke længere inden for det niveau, hvor man anbefaler at tilbyde BASIC og/eller DINO.

Denne positive udvikling understøttes af flere studier, blandt andet Taylor et al., som har undersøgt effekten af BASIC og finder, at dette forældreprogram er bedre til at reducere adfældsproblemer målt ved ECBI-problemscoren end både den gængse behandling og kontrolgruppen i det pågældende studie (Taylor et al. 1998).

ECBI Intensitetsscore

ECBI Intensitets-Scoren	Antal respondenter	Førmåling Middelværdi	Eftermåling Middelværdi	Udviklingen	Effect size	Opfølgende måling Middelværdi	Antal respondenter
BASIC							
Mor	42	144[136;151]	121[113;129]	-23***	0,9	114 [65;172]	29
Far	25	130[121;139]	109[100;117]	-21***	0,9	96 [69;118]	11
DINO							
Mor	15	129[110;148]	113[96;130]	-16*	0,4	111 [84;148]	6
Far	7	137[126;148]	108[90;126]	-29*	1,9	112 [85;137]	4
DINO/BASIC							
Mor	5	125[103;148]	101[71;131]	-24	0,9	92 [89;99]	3
Far	4	124[91;156]	114[69;159]	-9	0,3	122 [89;158]	4

* P<0,05, **p<0,01, ***p<0,001²³

I problemscoren er udviklingen ligeledes positiv, og den gennemsnitlige problemscore i eftermålingen nærmer sig normværdien, der indikerer, hvornår barnets adfærd er problematisk. Selvom den gennemsnitlige problemscore ikke kommer under normværdien, er der dog stadig tale om et væsentligt fald i problemscoren.

²³ 95 pct. konfidensintervaller for score før og efter. Parvis t-test af udviklingen, * p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001. Effect size beregnet som Cohens d., hvor d>8 er at betragte som en stor effekt, 5<d<8 er at betragte som medium effekt, og 2<d<5 er at betragte som en lille effekt.

ECBI – Problemscore

ECBI Intensitets-scoren	Antal respondenter	Førmåling Middel-værdi	Eftermåling Middel-værdi	Udviklingen	Effect size	Opfølgende måling Middelværdi	Antal respondenter
BASIC							
Mor	42	19[18;21]	11[8;13]	-9***	1,6	9 [0;29]	29
Far	25	16[13;18]	9[6;11]	-7***	1,1	5 [0;13]	11
DINO							
Mor	15	17[11;22]	10[5;16]	-6*	0,6	12[2;20]	6
Far	7	14[12;16]	6[-1;14]	-8	2,9	10[2;18]	4
DINO/BASIC							
Mor	5	15[11;19]	8[1;15]	-7*	1,6	5 [3;9]	3
Far	4	12[2;22]	9[-2;20]	-3	0,3	11 [0;26]	4

* P<0,05, **p<0,01, ***p<0,001²⁴

Overordnet viser de opfølgende målinger på ECBI-intensitets- og problemscore, at de positive effekter fastholdes 6-8 måneder efter DUÅ-indsatsen. Dette resultat er på grund af det begrænsede antal respondenter behæftet med usikkerhed, men er i øvrigt i overensstemmelse med hovedparten af den eksisterende forskning, der generelt viser, at forandringer i ECBI fastholdes ved målinger 1-2 år efter DUÅ²⁵. Kun få studier har foretaget effektmålinger senere end 2 år efter, men et nyere norsk forskningsprojekt dokumenterer, at kliniske effekter er bevaret ved en opfølgende måling 5-6 år efter DUÅ. Ligeledes viser amerikanske studier, at effekterne er holdbare ved follow-up otte og ti år efter deltagelsen i DUÅ, og at konfliktniveauet mellem forældre og barn er en klar prædikator for adfærdsproblemer som ung og voksen²⁶.

Dog kan der spores et mindre tilbagefald i problemscoren for børn, der kun har modtaget Dinosaurusskolen, selvom denne tendens er usikker grundet det lave respondentantal. Dette kan skyldes, at forældrene i denne kategori ikke har modtaget nogen form for behandling og derved kan have sværere ved at støtte børnene i at fastholde den gode udvikling. Dette resultat ligger helt i tråd med de officielle anbefalinger fra Webster-Stratton, der ser BASIC som fundamentet i DUÅ, mens børneprogrammerne ses som et ekstra tilbud til familier med behov for særlig støtte.

SDQ

Det andet anvendte effektmål for børnene i nærværende undersøgelse er SDQ²⁷. SDQ-spørgeskemaet fokuserer på børnenes psykiske og sociale situation ved at stille spørgsmål inden for fem forskellige dimensioner og er et anvendeligt mål for, hvilke adfærdsproblemer forældre oplever med deres børn. Det er den samlede score "totale vanskeligheder", som kombinerer besvarelse inden for de fire dimensioner, som afrapporteres i nærværende rapport. SDQ har i hø-

²⁴ 95 pct. konfidensintervaller for score før og efter. Parvis t-test af udviklingen, * p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001. Effect size beregnet som Cohens d., hvor d>8 er at betragte som en stor effekt, 5<d<8 er at betragte som medium effekt, og 2<d<5 er at betragte som en lille effekt..

²⁵ Clifford, Graham, May Briott Drugli, Sturla Fossum, Willy-Tore Mørch, Charlotte Reedt, Per Rypdal & Torill Tjeflaa (2004): *The incredible Years – The Norwegian Webster-Stratton Programme 1998-2004* p. 33

²⁶ Drugli, May Britt, Sturla Fossum, Bo Larsson & Willy-Tore Mørch (2009): *Five- to six-year outcome and its prediction for children with ODD/CD treated with parent training*. In: *The Journal of Child Psychology and Psychiatry* p. 5. og *Long-Term Outcomes of Incredible Years Parenting program: Predictors of Adolescent Adjustment*, Webster Stratton, Child and Adolescent Mental Health

²⁷ Det besvares af barnets forældre og lærer/pædagog samt gruppeledere i Dino og kombinationen af BASIC og Dino.

jere grad fokus på følelsesmæssige symptomer og sociale kompetencer end ECBI, og måler i større udstrækning barnets følelsesmæssige tilstand end fx ECBI.

Nedenfor ses et skema for cutoff-værdier for SDQ²⁸. En negativ udvikling i scoren afspejler her en positiv udvikling for barnet.

	Normalt	Grænseområde	Unormalt
Total: vanskeligheder	0 – 13	14 – 16	17 – 40

Nedenstående tabel viser, at der tegner sig et mindre klart billede af effekten af BASIC, DINO og BASIC/DINO, når det drejer sig om SDQ-scoren, end det ses for ECBI.

For både BASIC og BASIC/DINO ses signifikante forbedringer i SDQ fra førmåling til eftermåling, hvor børnene er gået fra at være *uden for* normalområdet til at være *inden for* normalområdet ved alle tre DUÅ-programkombinationer. For DINO ses derimod umiddelbart en negativ tendens i mødrenes og fædrenes besvarelse, men en positiv i gruppelederens besvarelse. Der er dog her tale om små ændringer, som ikke er statistisk signifikante.

SDQ 'Total: vanskeligheder'

SDQ	Antal respondenter	Førmåling Middel-værdi	Eftermåling Middel-værdi	Udviklingen	Effect size	Opfølgende måling Middelværdi	Antal respondenter
BASIC							
Mor	25	18[16;19]	14[12;16]	-4***	0,8	11 [7;18]	6
Far	10	19[16;21]	13[9;17]	-6**	1,3	9 [6;16]	3
Pædagog/lærer	24	14[12;16]	13[10;16]	-1	0,1	13 [5;25]	10
DINO							
Mor	8	11[7;15]	12[7;16]	0 (-0,3)	0,1	8 [3;13]	2
Far	5	9[5;13]	10[6;14]	1	0,2	1 [1;1]	1
Gruppeleder	23	13[11;16]	12[9;14]	-1	0,2	-	-
Pædagog/lærer	18	17[14;19]	17[13;20]	0	0,0	22 [15;27]	4
BASIC/DINO							
Mor	18	13[10;15]	8[5;10]	-5**	0,9	11 [11;11]	2
Far	16	11[8;15]	8[4;12]	-4*	0,6	11 [11;11]	2
Pædagog/lærer	4	16[13;19]	13[10;17]	-3	0,5	14 [1;22]	7
Gruppeleder	9	23[16;29]	16[11;20]	-7*	1,0	-	-

* P<0,05, **p<0,01, ***p<0,001²⁹

Den opfølgende måling indikerer, at den positive forandring i børnenes SDQ generelt fastholdes 6-8 måneder efter DUÅ. For BASIC kan der spores en fortsat fremgang i SDQ'en, der ligger inden for normalområdet, mens der hos BASIC/DINO ses en svagt aftagende effekt i den opfølgende måling. Den opfølgende måling har dog et mindre respondentantal, og resultatet afviger fra internationale studier, hvorfor disse resultater samlet set bør tolkes med varsomhed.

²⁸ Baserer sig på engelske studier. Der findes ikke danske normtal for SDQ.

²⁹ 95 pct. konfidensintervaller for score før og efter. Parvis t-test af udviklingen, * p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001. Effect size beregnet som Cohens d., hvor d>8 er at betragte som en stor effekt, 5<d<8 er at betragte som medium effekt, og 2<d<5 er at betragte som en lille effekt.

SSRS

Det tredje og sidste effektmål for børnene anvendt i undersøgelsen af BASIC, DINO og BASIC/DINO er SSRS-skalaen³⁰, som giver et mål for barnets sociale evner og dets problemadfærd ud fra de tre dimensioner: Sociale kompetencer, problemadfærd og akademiske kompetencer.

SSRS har et bredere fokus end SDQ og ECBI, idet flere aspekter bliver afdækket, blandt andet er der et større fokus på interaktion med omverdenen ud over forældrene. Der findes ikke danske normtal på SSRS, men for dimensionen "sociale kompetencer" er en stigning i scoren lig med en positiv effekt. For dimensionerne "problemaadfærd" og "akademiske kompetencer" er et fald i scoren lig med en positiv effekt. I nærværende afsnit afrapporteres udelukkende SSRS-score for sociale kompetencer og problemaadfærd, idet besvarelserne inden for akademiske kompetencer er så få og insignifikante, at afrapportering af disse ikke er informativ.

Som det ses af nedenstående tabel, er der en positiv udvikling med flere statistisk signifikante ændringer fra før- til eftermåling for samtlige programkombinationer. Den opfølgende måling viser, at den positive udvikling generelt fastholdes eller forstærkes. Dog tegner der sig også her et billede af, at de familier som kun har modtaget DINO, går lidt tilbage, hvilket muligvis kan skyldes, at forældrene ikke har den fornødne viden og træning i at understøtte den positive udvikling hos barnet. De opfølgende målinger er dog behæftet med større usikkerhed på grund af det begrænsede antal respondenter.

SSRS Sociale kompetencer

SSRS Sociale Færdigheder	Antal respondenter	Førmåling Middel-værdi	Eftermåling Middel-værdi	Udviklingen	Effect size	Opfølgende måling Middel-værdi	Antal respondenter
BASIC							
Mor	37	35[32;38]	42[38;45]	6***	0,7	44 [19;65]	29
Far	19	39[34;43]	44[40;49]	6*	0,6	48 [39;56]	10
Pædagog/lærer	35	28[25;31]	30[27;34]	2	0,2	-	-
DINO							
Mor	14	40[33;46]	48[42;54]	8**	0,7	43 [37;48]	6
Far	5	35[26;44]	37[29;45]	2	0,2	37 [28;43]	4
Gruppeleder	21	30[27;34]	35[31;40]	5**	0,6	-	-
Pædagog/lærer	13	28[23;32]	35[30;40]	7*	0,8	-	-
BASIC/DINO							
Mor	4	38[26;49]	49[39;58]	11	1,0	54 [54;54]	3
Far	4	36[30;42]	39[32;47]	4	0,6	40 [33;46]	4
Gruppeleder	16	28[23;32]	34[29;39]	6*	0,7	-	-
Pædagog/lærer	16	26[21;31]	27[22;31]	1	0,1	-	-

* P<0,05, **p<0,01, ***p<0,001³¹

³⁰ I forbindelse med dataindsamlingen er dette spørgeskema udfyldt af både barnets forældre og barnets lærer/pædagog og i DINO også af barnets gruppeleder. Derudover besvarer lærere til børn i første klasse og derover en række spørgsmål om barnets akademiske kompetencer.

³¹ 95 pct. konfidensintervaller for score før og efter. Parvis t-test af udviklingen, * p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001. Effect size beregnet som Cohens d., hvor d>8 er at betragte som en stor effekt, 5<d<8 er at betragte som medium effekt, og 2<d<5 er at betragte som en lille effekt.

Ses der på SSRS-scoren for problemadfærd (nedenstående), tegner der sig igen et overordnet billede af en positiv effekt af BASIC, DINO og BASIC/DINO, idet der ses et fald i scoren for problemadfærd for samtlige respondentgrupper fra før- til eftermålingen. I BASIC ses signifikante resultater hos alle respondenter, mens der ved DINO og DINO/BASIC kun ses signifikante resultater hos hhv. DINO-mødre og -fædre og gruppeledere i BASIC/DINO. I den opfølgende måling er de positive effekter for problemadfærd generelt bevaret.

SSRS Problemadfærd

SSRS Problemadfærd	Antal respondenter	Førmåling Middelværdi	Eftermåling Middelværdi	Udviklingen	Effect size	Opfølgende måling Middelværdi	Antal respondenter
BASIC							
Mor	37	17[16;19]	12[10;14]	-5**	1,1	12 [2;23]	29
Far	19	14[12;16]	10[8;13]	-4***	0,8	9 [3;15]	10
Pædagog/lærer	35	17[15;19]	15[13;17]	-2*	0,3	-	-
DINO							
Mor	14	15[11;19]	11[8;15]	-4*	0,5	10 [5;15]	6
Far	5	13[9;17]	10[4;17]	-2	0,5	11 [7;15]	4
Gruppeleder	21	13[10;15]	12[10;15]	0 (-0,3)	0,1	-	-
Pædagog/lærer	13	17[14;20]	15[11;18]	-2	0,3	-	-
BASIC/DINO							
Mor	4	15[10;19]	8[4;12]	-6	1,4	10 [7;11]	3
Far	4	16[9;22]	11[3;19]	-4*	0,6	14 [11;21]	4
Gruppeleder	16	13[11;15]	9[7;11]	-4*	1,0	-	-
Pædagog/lærer	16	16[14;18]	15[12;18]	-1	0,2	-	-

* $P < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$ ³²

Den positive effekt i SSRS kan derfor ses som et udtryk for, at barnets bredere sociale kompetencer er blevet styrket. BASIC, DINO og BASIC/DINO har derved ikke kun skabt forandringer i hjemmet, men også i forhold til barnets interaktion med omverdenen har der været en positiv udvikling.

Effekten set fra pædagog og lærer

I både SDQ og SSRS spørges pædagoger og lærere om barnets adfærd. For begge redskaber gælder det, at pædagoger og lærere generelt angiver en mindre positiv udvikling end forældrene. Dette kan indikere, at børnene har svært ved at overføre de positive forandringer, som forældrene ser i hjemmet, til skolen eller dagtilbuddet.

Dette resultat kan pege på væsentligheden ved at dække samtlige barnets betydelige arenaer med en social indsats. En indsats overfor barnets forældre, fx BASIC, kan derfor formodentligt med fordel kombineres med en indsats som gives i barnets skole eller daginstitution, fx DUÅ-programmet til lærere og pædagoger "Skole og dagtilbud". På denne måde dækkes barnets betydeligste arenaer, så de positive forandringer kan støttes og forstærkes begge steder.

³² 95 pct. konfidensintervaller for score før og efter. Parvis t-test af udviklingen, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$. Effect size beregnet som Cohens d ., hvor $d > 8$ er at betragte som en stor effekt, $5 < d < 8$ er at betragte som medium effekt, og $2 < d < 5$ er at betragte som en lille effekt.

Opsamling: Hvad siger redskaberne om effekten?

Som beskrevet ovenfor er der brugt tre redskaber til at måle effekten hos børnene af BASIC, DINO og BASIC/DINO. Redskaberne måler alle på børns trivsel, men fokuserer på forskellige aspekter af børnenes trivsel. SDQ og ECBI fokuserer i høj grad på barnet i hjemmet, hvor SSRS både måler barnet i samspil med forældre, søskende og omverdenen. ECBI er meget adfærdsbetonet og måler problemer, hvor SDQ og SSRS i højere grad fokuserer på aspekter af barnets sociale kompetencer. Dette er beskrevet mere detaljeret i metodeafsnittet, afsnit 11.2.

Resultaterne viser en positiv udvikling på alle tre redskaber for næsten alle grupper, hvilke indikerer, at barnets adfærd er forandret i hjemmet (SDQ, ECBI) og i omverdenen (SSRS). BASIC, DINO og BASIC/DINO har reduceret omfanget af problemerne, og problemerne fylder mindre (ECBI) og børnene har bedre sociale kompetencer (SDQ, SSRS). Der ses dog den mindst konsekvente positive udvikling i SDQ, som i højere grad end de to andre redskaber fokuserer på barnets følelsesmæssige tilstand. I SDQ ses der således ingen udvikling for børn, som alene har deltaget i DINO, hvilket kan tyde på, at forældrenes deltagelse i BASIC er en forudsætning for at børns sociale og følelsesmæssige kompetencer i hjemmet kan forbedres, da de hermed hjælpes til at understøtte barnets udvikling. I den opfølgende måling er dette billede bevaret, og effekten synes således bæredygtig i minimum et halvt år efter et afsluttet DUÅ-forløb.

Denne evaluering har desuden kunne spore en større effekt af DUÅ-programmerne hos forældre end hos lærere og pædagoger. Dette resultat kan pege på, at de positive forandrings overførbarhed mellem hjem og skole og dagtilbud kan forbedres, fx vha. en indsats givet til fagpersoner i skole og dagtilbud, for at disse bedre kan støtte barnets positive udvikling.

5.2 EFFEKT I FORHOLD TIL VOKSNE

Overordnet ses der en positiv effekt af BASIC, DINO og BASIC/DINO i forhold til forældrene. Dels ses en delvist signifikant positiv udvikling i forhold til forældrenes stressniveau efter DUÅ målt ved PSI-SF-scoren, dels ses en lille forbedring af forældrenes parforhold målt ved DAS-scoren, som dog ikke er statistisk signifikant. De positive resultater for forældrene bekræfter den internationale forskning på området, der viser, at ud over at forbedre adfærden hos den primære målgruppe, børnene, er der også en sekundær, positiv forandring hos forældrene. I nærværende undersøgelse kommer den positive udvikling hos forældrene primært til udtryk i form af et lavere stressniveau.

PSI-SF

PSI-SF er en forkortet udgave af Parenting Stress Index, der måler forældres stressniveau. PSI-SF afdækker fire dimensioner (stress i forælderrollen, dysfunktionel interaktion mellem forælder og barn, vanskeligt barn, defensiv besvarelsesscore) ud over den samlede score. Der er etableret en amerikansk grænsescore for, hvorvidt forældre kan betegnes som værende stressede i forælderrollen. Grænsescoren er 90, hvilket betyder, at en score på 90 eller over indikerer, at deltageren oplever signifikant stress i forælderrollen, om end grænsescoren skal tolkes med forsigtighed, da der er tale om en amerikansk grænseværdi.

PSI-SF-scoren

PSI-SF	Antal respondenter	Førmåling Middelværdi	Eftermåling Middelværdi	Udviklingen	Effect size	Opfølgende måling Middelværdi	Antal respondenter
BASIC							
Mor	37	95 [56;147]	80 [38;136]	-15***	0,6	80 [39;162]	28
Far	19	85 [43;128]	74 [38;100]	-11**	0,6	67 [38;97]	10
DINO							
Mor	12	90 [49;131]	80 [49;132]	-11	0,5	77 [49;99]	4
Far	5	87 [58;110]	79 [43;119]	-8	0,4	83 [57;106]	4
BASIC/DINO							
Mor	4	84 [51;102]	54 [40;90]	-30	1,3	53 [38;83]	3
Far	4	78 [54;105]	82 [65;101]	5	0,2	73 [47;103]	4

* $P < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$ ³³

Som det ses af ovenstående tabel, ligger flere forældregrupper lige på grænsen til at opleve stress i forældrerollen ved førmålingen ifølge det amerikanske normtal. Det ses også, at mødre generelt oplever mere stress i forældrerollen end fædre, om end det dog udelukkende er mødre i BASIC, som ligger over en score på 90 og derved ifølge de amerikanske normtal kan siges at opleve stress i forældrerollen ved programmets opstart.

For PSI-SF ses en positiv og statistisk signifikant udvikling for forældrene i BASIC, og samtidig ses en positiv udvikling for størstedelen af forældrene, som deltager i BASIC, DINO og BASIC/DINO. Forældrene er således generelt blevet mindre stressede i forældrerollen efter deltagelse i BASIC, DINO og BASIC/DINO, og der er således ikke længere nogen forældregrupper som er tæt på eller over grænsescoren på 90. Kun for fædre, der har modtaget BASIC/DINO, er der en mindre negativ udvikling fra før- til eftermålingen, om end denne udvikling dog er insignifikant og behæftet med usikkerhed grundet det lave antal respondenter.

Den opfølgende måling viser, at den positive forandring i forældrenes stressniveau holder ved efter 6-8 måneder. Den generelle positive udvikling i forældrenes stressniveau udtrykt ved PSI-SF-scoren støttes af den store mængde international forskning, der også finder et lavere stressniveau hos forældre helt op til ét år efter deltagelse i DUÅ.³⁴

DAS

Kvaliteten af forældrenes parforhold måles ud fra DAS³⁵, som er et redskab til vurdering af et forhold ud fra fire dimensioner omhandlende 1) enstemmighed, 2) tilfredshed, 3) følelsesmæssigt udtryk og 4) samhørighed³⁶. Der findes ikke danske normtal for DAS, men jo lavere en score, desto lavere kvalitet af parforholdet. Skalaen rangerer fra 0 til 151 for begge køn (Crane et

³³ 95 pct. konfidensintervaller for score før og efter. Parvis t-test af udviklingen, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$. Effect size beregnet som Cohens d , hvor $d > 8$ er at betragte som en stor effekt, $5 < d < 8$ er at betragte som medium effekt, og $2 < d < 5$ er at betragte som en lille effekt.

³⁴ Drugli et al. 2004: 3.

³⁵ Der rapporteres god reliabilitet og validitet for DAS. Overordnet set er der en del fordele ved at bruge DAS, idet det er et populært redskab, som er let at bruge og er succesfuldt oversat til flere sprog. Et opmærksomhedspunkt ved DAS er dog, at køn muligvis påvirker resultatet (som bagvedliggende konfounder), (<http://www.scribd.com/doc/21571203/Review-of-the-Dyadic-Adjustment-Scale>: s. 4.).

³⁶ På engelsk: Dyadic Consensus, Dyadic Satisfaction, Affectional Expression, Dyadic Cohesion.

al. 1990). Der er opstillet en grænsescore med henblik på at afgøre, hvorvidt en person er i et parforhold med behandlingsbehov. En score under 107 indikerer dette³⁷.

DAS Scoren

DAS	Antal respondenter	Førmåling Middelværdi	Eftermåling Middelværdi	Udviklingen	Effect size	Opfølgende måling Middelværdi	Antal respondenter
BASIC							
Mor	23	107[99;116]	111[102;119]	3	0,2	-	-
Far	19	110[102;118]	111[103;119]	1	0,1	-	-
DINO							
Mor	9	100[85;114]	106[95;117]	6	0,3	98 [63;123]	4
Far	5	99[70;128]	112[92;132]	13	0,4	100 [73;143]	4
BA-SIC/DINO							
Mor	4	115[91;139]	120[91;148]	4	0,2	-	-
Far	4	103[87;119]	101[79;123]	-2	0,1	85 [85;85]	1

* P<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

Der ses umiddelbart en positiv tendens i forældrenes DAS-score som følge af BASIC, DINO og BASIC/DINO. DAS-scoren er for 5 ud af 6 respondentgrupper således øget, hvilket tyder på, at forældrenes konsensus og samhørighed styrkes efter deltagelsen i et DUÅ-program. Der er imidlertid ikke tale om signifikante forskelle, hvorfor dette resultat skal tolkes med forsigtighed.

I den opfølgende måling er der kun besvarelser for DINO og BASIC/DINO. Her viser de få besvarelser et fald i forældrenes DAS-score efter 6-8 måneder, svarende til en mindre forringelse af kvaliteten af forældrenes parforhold sammenlignet med scoren umiddelbart efter deltagelsen i DUÅ. Dette resultat skal dog tolkes med varsomhed grundet de få respondenter.

Effekten set i lyset af frafaldet

For BASIC-programmet gælder det, at den endelige studiepopulation har større erhvervstilknøytning og højere husstandsindkomst end den oprindelige studiepopulation, og derfor på nogle parametre kan betegnes som mere ressourcestærke. Det er i mindre grad også tilfældet for DINO og BASIC/DINO, men her er forskellen mellem de to populationer markant mindre end i BASIC. Det betyder derfor, at den effekt vi ser, specielt i BASIC, kan være udtryk for den effekt, de mere ressourcestærke familier opnår ved at deltage i et BASIC-, DINO- eller BASIC/DINO-program. Andre undersøgelser har dog vist, at fx børn med ADHD, som også er en del af målgruppen for DUÅ, kan findes inden for alle sociale klasser og intelligensniveauer.³⁸ Derfor er en positiv effekt hos de forholdsvis ressourcestærke forældre ikke et mindre interessant resultat.

5.3 MÅLGRUPPENS BETYDNING FOR EFFEKTEN

I dette afsnit analyseres målgruppens betydning for effekten, idet vores analysemodel tilsiger, at målgruppens sammensætning kan have betydning for effekten. I analysen er de endelige studiepopulationer samlet på tværs af de tre programkombinationer for at sikre tilstrækkelig volumen i analyserne. Dette er muligt, fordi der på alle effektdimensioner ses udvikling i samme retning, og at sammenhænge derfor ikke kan skyldes modsatrettede effekter, men blot forskelle

³⁷Crane, D.R., S.M. Allgood, J.H. Larson & W. Griffin (1990): Assessing Marital Quality with Distressed and Non-distressed Couples: A comparison and Equivalency Table for Three Frequently Used Measures. In: *Journal of Marriage and the Family*, 52 (1), p. 87-93.

³⁸Niels Bilenberg, <http://www.psykiatrifonden.dk/Forside/Psykiske+sygdomme/ADHD>.

i baggrundsvariable³⁹. Vores analyse af sammenhæng mellem målgruppens baggrundsvariable og effekten viser følgende:

Dimension	Analyse	Sammenhæng
Børnene		
Alder	Der ses en ikke-signifikant sammenhæng	Større effekt målt på ECBI for ældre børn
Køn	Der ses ikke sammenhæng	
Etnicitet	Der ses en ikke-signifikant sammenhæng	Større effekt for børn med dansk baggrund
Normscore, ECBI	Der ses signifikant sammenhæng	Større effekt for børn over normscoren på ECBI
Normscore, SDQ	Der ses en ikke-signifikant sammenhæng	Større effekt for børn over normscoren på SDQ
Forældrene		
Beskæftigelse	Der ses ikke sammenhæng	
Husstandsindkomst	Der ses ikke sammenhæng	
Civilstand	Der ses signifikant sammenhæng	Større effekt for samlevende forældre
Problemscore; DAS og PSI-SF	Der ses ikke sammenhæng	

Problembelastning

Mest markant viser ovenstående tabel, at der ses en signifikant forskel i effekten mellem dem, der lå hhv. over og under normscoren på ECBI-scoren. Således var den gennemsnitlige forbedring i ECBI 24 point for børn over eller lig normscoren i udgangspunktet (n=46) mod en forbedring på 10 point for børn under normscoren (n=10). Dette er en markant forskel, som fastslår, at dem der i udgangspunktet har flest adfærdsproblemer (og altså ligger inden for det anbefalede normområde for behandling), samtidig er dem, der får mest ud af BASIC, DINO og BASIC/DINO. Dette viser endvidere, at der er størst gevinst at hente i at tilbyde den rigtige målgruppe BASIC, DINO og BASIC/DINO. En mere uproblematisk målgruppe (med lavere score end normscoren) oplever i denne evaluering en mindre effekt, om end der fortsat ses en positiv udvikling.

For effekten af at ligge under normscoren for SDQ ses samme tendens: Dem der fra start ligger over grænseområdet får også gennemsnitlig en større forbedring i SDQ efter en BASIC, DINO og BASIC/DINO-indsats (-2 versus -4). Denne sammenhæng er dog ikke statistisk signifikant.

Fundene i nærværende evaluering viser endvidere, at forældrenes gennemsnitsscore for DAS og PSI-SF i førmålingen ikke umiddelbart har betydning for børns effekt af BASIC, DINO og BASIC/DINO. Dette fund adskiller sig dog fra fund i DUÅ-litteraturen generelt. Blandt andet fandt studiet af Beauchaine, Webster-Stratton og Reid, at der var forskel i behandlingsmodtagelighed hos børn, hvis mødre rapporterede en DAS-score under gennemsnitsscoren, i forhold til dem som lå over⁴⁰. Det er samtidig vigtigt at være opmærksom på, at det pga. få respondenter ikke har været muligt at differentiere mellem fædre- og mødrebesvarelser i analysen af DAS-scorens betydning, hvilket kan være en forklaring på, at vi ikke kan se en tendens.

³⁹ Det er vigtigt at understrege, at størstedelen af de rapporterede forskelle mellem subgrupper ikke er statistisk signifikante forskelle.

⁴⁰ Beauchaine, T.P.; C. Webster-Stratton & M.J. Reid (2005): Mediators, Moderators, and Predictors of One-Year Outcomes Among Children Treated for Early-Onset Conduct Problems: A Latent Growth Curve Analysis. In: *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, vol. 73 (3), p. 371–388.

Alder

Dishion og Patterson har fundet, at forældreprogrammer (ikke BASIC, DINO eller BASIC/DINO) er effektive for både yngre (2,5 - 6,5 år) og ældre (6,5 - 12,5 år) børn, men at der er højere frafaldsrate ved behandlingen af familier med ældre børn og dermed potentielt lavere effekt⁴¹. Der ses imidlertid ikke en aldersmæssig⁴² variation for udviklingen i SDQ og SSRS-scoren som følge af den samlede BASIC-, DINO- og BASIC/DINO-indsats. Dette fund støttes af Beauchaine, Webster-Stratton og Reid, som i deres studie af prædiktorer og moderatorer for effekten af DUÅ heller ikke fandt sammenhæng mellem alder og effekt.

Ligeledes viser ovenstående tabel, at der ses en ikke-signifikant forskel på effekten på tværs af aldersgrupper inden for ECBI-scoren. Der er en større effekt fra før- til eftermålingen hos de 6-8-årige frem for hos de 3-5-årige. De 6-8-årige er i gennemsnit faldet 10 ECBI-point mere end de 3-5-årige fra før- til eftermålingen (-27 point versus -17 point). Dette er et fund, som afviger fra tidligere studier, som ikke har fundet sammenhæng mellem alder og effekt⁴³.

Etnicitet

Tilsvarende fremgår det af ovenstående tabel, at der ses en større effekt for børn, hvis forældre er født i Danmark i forhold til ikke-danskfødte. Disse forskelle er dog ikke statistisk set signifikante. ECBI-scoren er gennemsnitligt 3 point lavere for ikke-danskfødte (ændring fra før- til eftermåling: -17,4 versus -20,8). SSRS-scoren er endvidere gennemsnitligt 2,5 point lavere hos børn af ikke-danskfødte forældre i forhold til danskfødte forældre. Disse forskelle er statistisk set ikke signifikante, men antyder en tendens, som man evt. bør være opmærksom på i en dansk kommunal kontekst i fremtiden. Generelt har familier med anden etnisk baggrund sværere ved at modtage offentlige tilbud i normalt eller specialiseret regi.⁴⁴ Man kan derfor ved BASIC, DINO og BASIC/DINO forestille sig, at der kan være visse udfordringer, fx sproglige barrierer i forhold til indsatsen og det danske materiale, som gør, at effekten hos børn i familier med ikke-danskfødte forældre er lavere end blandt familier med danskfødte forældre.

Et studie af Reid, Webster-Stratton & Beauchaine undersøgte blandt andet etnicitets betydning for behandlingseffekten i DUÅ og fandt ligeledes kun få forskelle på tværs af etniske grupper, så få at de fravalgte at tolke resultatet yderligere⁴⁵. Dette studie er amerikansk og beskæftiger sig med andre etniske grupper end de mest prævalente i Danmark, hvorfor overførbareheden af dette resultat er begrænset. Der er i stedet behov for viden på dette område produceret i en dansk kontekst.

Forældrenes civilstand

Ser man på forældrenes civilstatus, er et iøjnefaldende resultat, at der er signifikant forskel på børnenes SDQ for hhv. samlevende⁴⁶ og ikke-samlevende forældre. Således ses i gennemsnit et fald i SDQ på 3,5 point mere hos børn af forældre, som er samlevende⁴⁷ i forhold til ikke-

⁴¹ Dishion, T.J., & G.R. Patterson (1992): Age effects in parent training outcome. In: *Behavior Therapy*, vol. 23, p. 719-729.

⁴² For at undgå for få respondenter i hver analysekategori er der i analysen anvendt en firedelt aldersvariabel opdelt på følgende vis: "Under 3 år", "3-5 år", "6-8 år", "9+ år".

⁴³ Beauchaine, T.P.; C. Webster-Stratton & M.J. Reid (2005): Mediators, Moderators, and Predictors of One-Year Outcomes Among Children Treated for Early-Onset Conduct Problems: A Latent Growth Curve Analysis. In: *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, vol. 73 (3), p. 371-388.

⁴⁴ Videnskab og Praksis. Statusartikel. Ugeskrift for Læger 168/36. 4. september 2006, side 3009.

⁴⁵ Reid, M.J., C. Webster-Stratton & T.P. Beauchaine (2001): Parent training in head start: a comparison of program response among American, Asian American, Caucasian and Hispanic mothers. In: *Prevention Science*, vol. 2 (4)

⁴⁶ Opdeling i samlevende/ikke-samlevende er en sammenlægning af følgende svarkategorier: Samlevende: *gift, samlever, registreret partnerskab*; Ikke-samlevende: *separeret/skilt, enke, ugift*.

⁴⁷ Det er reelt ikke til at se, hvorvidt forældre, som er samlevende, er samlevende med barnets biologiske far eller mor, men man må formode, at det for mange er tilfældet.

samlevende forældre. Dette kan have flere forklaringer. Man kan dels forestille sig, at der i de samlevende familier er større mulighed for opbakning til indsatsen fra begge voksne og en enighed i, hvordan barnet skal opdrages. Samtidig kan det antages, at ikke-samlevende forældre ikke nødvendigvis i samme grad støtter hinanden i deltagelse og er enige om, hvordan deres barn skal opdrages og støttes. Denne tendens understøttes af resultaterne af norske studier med opfølgning efter 5-6 år.

Faktorer af betydning for effekten hos forældre

Som det fremgår tidligere i kapitlet, ses der en positiv effekt af BASIC, DINO og BASIC/DINO i forhold til forældrene. Der er primært tale om, at forældrene er mindre stressede i forælderrollen efter BASIC, DINO og BASIC/DINO (målt ved PSI-SF).

Der ses en sammenhæng mellem den samlede effekt af BASIC, DINO og BASIC/DINO for forældrene, og hvorvidt forældrene er født i Danmark. Det interessante er især udviklingen i DAS-scoren, hvor der er tale om modsatrettede effekter i de to grupper med en forbedring for danskfødte forældre og en forværring for ikke-danske forældre. Disse skal imidlertid tages med det forbehold, at der reelt er meget få respondenter i gruppen af ikke-danskfødte, hvilket evt. har påvirket resultatet til at blive statistisk signifikant.

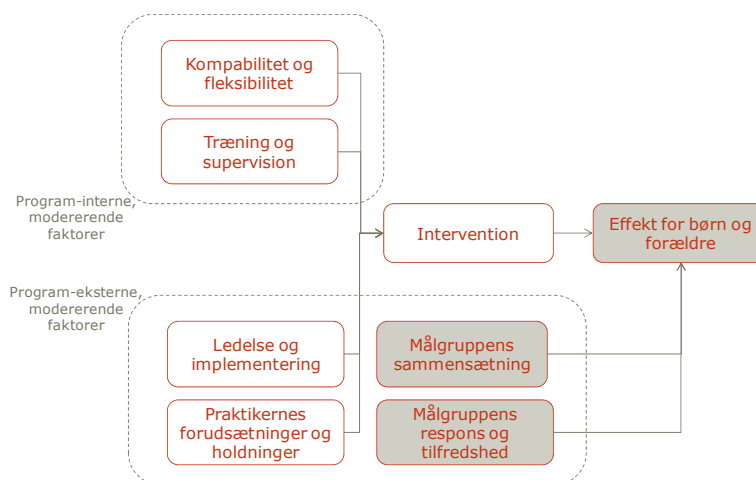
Herudover ses en signifikant sammenhæng mellem forældrenes civilstand og effekten af deltagelsen i programmet, hvor der er størst effekt hos samlevende forældre. Herimod ses ikke signifikante sammenhænge mellem forældrenes beskæftigelse eller husstandsindkomst og effekten af deltagelsen i programmet.

6. FORÆLDRES TILFREDSHED OG UDBYTTE

I dette kapitel analyseres forældrenes tilfredshed med og oplevet udbytte af deltagelsen i programmerne.

Analysen baserer sig på en antagelse af, at forældrenes tilfredshed med programmerne kan have betydning for effekten af programmerne.

Tilfredsheden er målt ved brug af de eksisterende tilfredshedsmålinger, som indgår i programserien. Det oplevede udbytte er afdækket gennem kvalitative interviews med forældre.

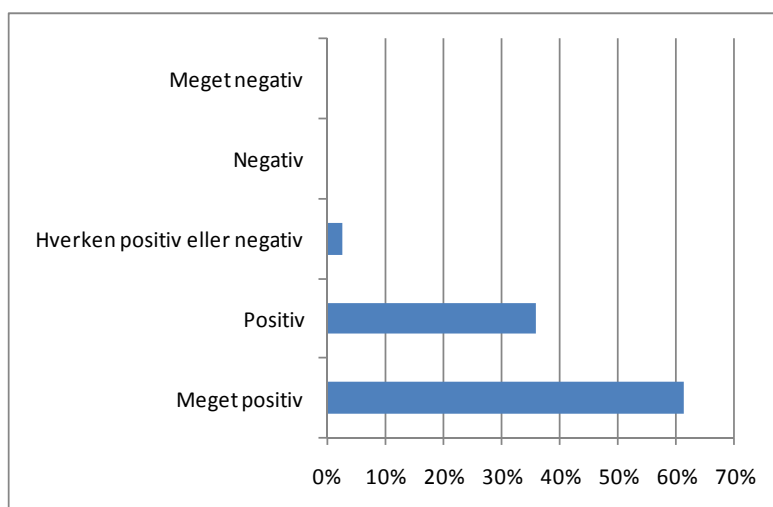
6.1 FORÆLDRENES TILFREDSHED MED PROGRAMMET

I nærværende afsnit analyseres forældrenes tilfredshed med og udbytte af indsatsen ud fra den tilfredshedsundersøgelse, der som led i evalueringen af BASIC, DINO og BASIC/DINO er gennemført hos forældre, der enten selv har deltaget i BASIC, eller forældre, hvis børn har gået i DINO.

I første omgang betragtes forældrenes vurdering af BASIC eller DINO og så vidt muligt den effekt, børnene har opnået af deltagelse i BASIC eller DINO. Generelt set er der positive tilbagemeldinger fra forældre i både BASIC og DINO.

Nedenstående figur viser forældrenes overordnede vurdering af programmerne. Her ses, at størstedelen af BASIC-forældrene svarer "positiv" (35 %) eller "meget positiv" (62 %), og der er ingen som svarer negativt på dette spørgsmål. Samlet set tegner sig altså et billede af, at forældrene har positive oplevelser af programmet.

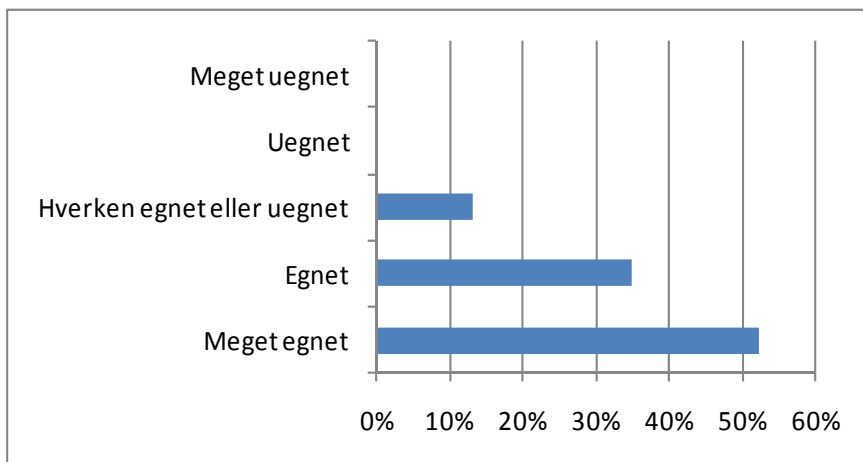
Min generelle oplevelse/vurdering af dette behandlingsprogram til mit barn og min familie er?

Kilde: Rambøll-survey blandt afsluttede BASIC-forløb (n=75)

Endvidere fremgår det af figuren nedenfor, at størstedelen af respondenterne med børn i DINO vurderer, at programmet har en meget egnet tilgangsvinkel til deres barns adfærdsproblemer, mens ingen af forældrene finder tilgangen uegnet.

Jeg synes, DINO's tilgangsvinkel til at afhjælpe mit barns adfærdsproblemer er?

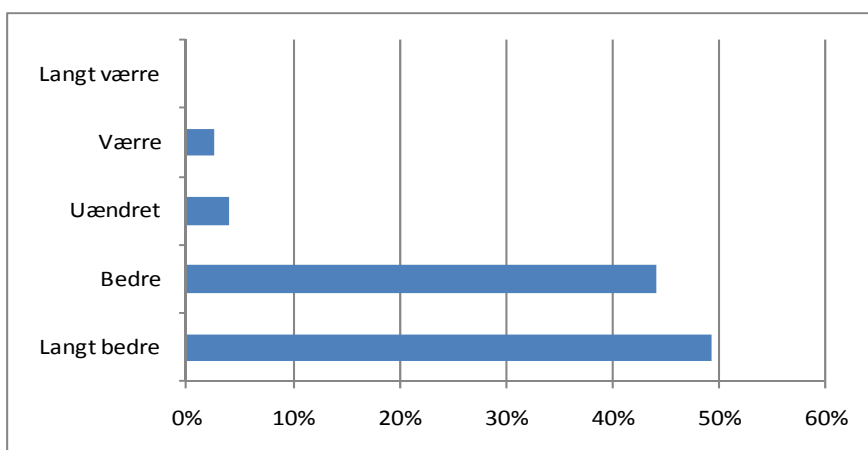

Kilde: Rambøll-survey blandt afsluttede DINO-forløb (n=23)

Her viser en nærmere analyse, at jo ældre forældrene til barnet er, jo flere vurderer, at DINO er en 'meget egnet' tilgangsvinkel til at afhjælpe deres barns adfærdsproblemer. Endvidere ses en tendens i retning af, at andelen af forældre med en positiv opfattelse af DINO som en meget egnet tilgangsvinkel stiger, jo større forældrenes samlede husstandsindkomst er, om end analysen af baseret på et begrænset antal respondenter og derfor behæftet med usikkerhed.

Begge indsatsgrupper blev adspurgt, hvordan det grundlæggende problem var inden programstart efter endt programforløb. Her svarer 93,3 % i BASIC, at problemet enten er blevet bedre eller langt bedre (se nedenstående figur).

Det grundlæggende problem/problemer, som oprindeligt fik mig til at starte på kurset, er på nuværende tidspunkt?

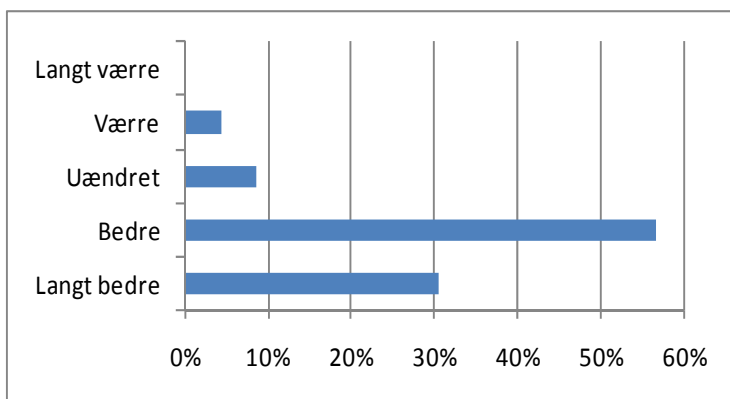
Kilde: Rambøll-survey blandt afsluttede BASIC-forløb (n=75)

Også her viser en nærmere analyse, at det er forældre med lave indkomster (hvh. kr. 0-199.999 og kr. 200.000-399.999), som i højere grad ser en forværring (hvh. 12,5 % og 6,7 %), hvorimod tendensen inden for de højere indkomstgrupper er, at ingen ser en forværring, men derimod større andele en forbedring af problemerne. Endvidere er der en høj andel forældre, som enten er arbejdsløse eller i aktivering (12,5 %), som ser en forværring af problemerne, hvorimod de øvrige beskæftigelsesgrupper ikke oplever forværring.

De BASIC-respondenter, som er blevet mere sikre i at håndtere deres børn (spørgsmål 15), er samtidig de mere velstillede. Inden for beskæftigelsesgrupperne er der 12,5 % af forældre, der er arbejdsløse eller under aktivering, som føler sig usikre i at håndtere deres børn, hvorimod de øvrige beskæftigelses kategorier ikke er usikre på dette. 25 % af forældre inden for den laveste indkomstkategori (kr. 0-199.999) stiller sig usikre over for håndteringen af deres børn, og de er samtidig de eneste inden for indkomstgrupperne, som oplever usikkerhed.

Tilsvarende svarer 86,9 % af forældrene til børn i DINO, at de grundlæggende problemer nu er blevet bedre eller langt bedre, mens svarer 13 % (3 respondenter), at de oplever problemet som værende uændret eller blevet værre.

Det grundlæggende problem/problemer, som oprindeligt fik mig til at starte på kurset, er på nuværende tidspunkt?

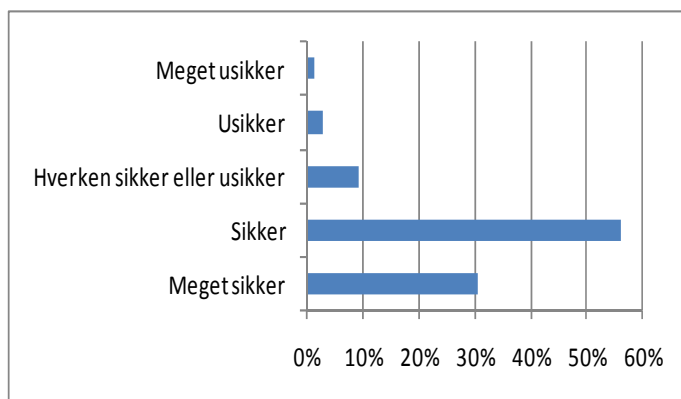
Kilde: Rambøll survey blandt afsluttede DINO-forløb (n=23)

Der er ikke umiddelbart generelle mønstre at spore med hensyn til, hvilke forældre der enten ser en forbedring eller en forværring i de problemer, som oprindeligt fik dem til at påbegynde behandling af deres barn (gennem DINO).

For både BASIC og DINO ses således mange positive vurderinger, som i sidste ende kan tolkes som, at størstedelen af forældrene, som har besvaret tilfredshedsundersøgelsen, inden for disse indsatser rent faktisk har oplevet en positiv effekt af programmerne. Det er dog samtidig vigtigt at have for øje, at det ikke er samtlige deltagere i indsatserne, som har gennemført denne undersøgelse, og således er der en mulig bias i, at respondenter systematisk svarer anderledes (mere positivt) end ikke-respondenter. De positive resultater skal derfor ses i lyset af dette.

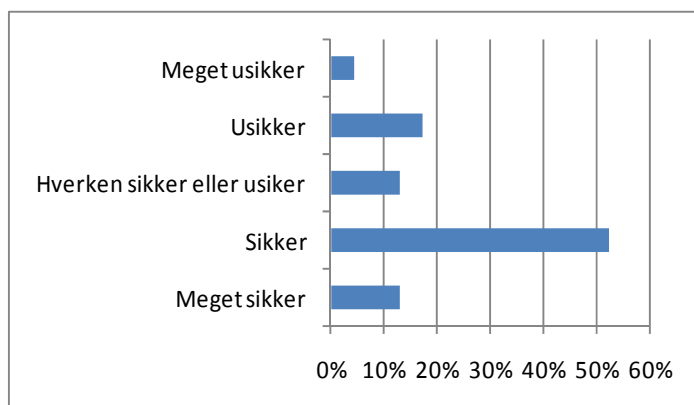
Det er også interessant at bemærke, hvor forældrene ikke har helt så positive vurderinger af programmerne. Det vedrører forældrenes kompetencer i forhold til at håndtere adfærdsproblemer i hjemmet (se nedenstående to figurer) og kan således ses som en vigtig komponent af projektets effekter og dets bæredygtighed. Hvor BASIC-forældrene i overvejende grad føler sig sikre på at håndtere fremtidige adfærdsproblemer i hjemmet, er en større del af forældrene med børn i DINO fortsat usikre på at håndtere de nuværende adfærdsproblemer i hjemmet på egen hånd, hvor der er en større andel respondenter, som føler sig 'usikker' eller 'meget usikker' i de lavere indkomstgrupper end de højere. Usikkerheden afspejler sig også i de opfølgende målinger, hvor effekten hos børn, der har deltaget i DINO, ifølge forældrene er aftagende eller mindre stabil, end hos børn hvor forældrene har deltaget i BASIC.

Hvor sikker er du på, at du kan håndtere de nuværende adfærdsproblemer i hjemmet på egen hånd?

Kilde: Rambøll-survey blandt afsluttede BASIC-forløb (n=75)

Hvor sikker er du på, at du kan håndtere de nuværende adfærdsproblemer i hjemmet på egen hånd?

Kilde: Rambøll-survey blandt afsluttede DINO-forløb (n=23)

Dette fund er måske ikke overraskende, da DINO jo netop ikke har fokus på forældrene. Fundet her er heller ikke overraskende set i lyset af den officielle metodebeskrivelse, hvor det slås fast, at BASIC bør være en af grundstenene i DUÅ, og DINO således er et ekstra tilbud til familier⁴⁸. Indeværende resultat kan netop støtte det argument, at DINO alene ikke er hensigtsmæssig, da en virkelig forandring for børnene skal understøttes af nye adfærdsmønstre hos forældrene. Selvom resultatet her skal tolkes med forsigtighed på grundlag af det lave antal respondenter er det dog værd fremadrettet at rette opmærksomhed på, om DINO er en tilstrækkelig indsats.

6.2 DEN OPLEVEDE FORANDRING HOS FORÆLDRE OG FRONTPERSONALE

Dette afsnit undersøger, hvilken forandring forældre og frontpersonale oplever, at børnene gennemgår gennem deltagelsen i programmerne. Afsnittet bygger på i alt 19 kvalitative interviews/fokusgruppeinterviews med gruppeledere, pædagoger/lærere, visitatorer og forældre i tre udvalgte kommuner gennemført i foråret 2011. Formålet har været at belyse, om der er sket ændringer i barnets og familiens adfærd i hverdagen set fra forældrenes og barnets nære professionelle perspektiv. For at sikre valide konklusioner anvendes en multiinformanttilgang, hvor forskellige aktører beskriver de samme børns og forældres udvikling, ligesom interviewene har gennemgået en systematisk kodning i softwareprogrammet NVivo.

⁴⁸ Webster-Stratton, C. (2001): "The Incredible Years: Parent, Teacher and Child Training Series", Blueprints for Violence Prevention. Book Eleven.

Forandringer hos børnene

Overordnet bekræfter interviewene de hidtidige undersøgelser af, hvilke positive forandringer der igangsættes hos de børn og familier, der deltager i DUÅ. De allerede rapporterede forandringer er en forbedret evne til at lege med andre børn, at anvende selvkontrollerende strategier til at løse problemer, at øge følelsesmæssig opmærksomhed og selvkontrol, at reducere aggressiv og obstruerende adfærd samt en forbedret selvtillid⁴⁹.

Rambølls analyse synes i det store og hele at bekræfte disse forandringer. De dominerende ændringer, som informanterne nævner, er mindre udadreagerende adfærd, bedre til at sætte ord på egne følelser, bedre til at koncentrere sig i længere tid, mere rolige og bedre til at indgå i lege med andre børn. En pædagog i en daginstitution udtaler om en dreng:

"Han er ikke nær så udadreagerende som tidligere, og han kan sætte ord på egne handlinger og følelser, nogle gange spørger han også os pædagoger om hjælp til at løse konflikter."

En gruppeleder giver desuden sit bud på, hvordan DUÅ's metoder er med til at fremme en positiv udvikling hos børnene:

"Hos os er det tit børn, der kun kender til at få skæld ud og ikke kan opføre sig ordentligt. De får større grad af opmærksomhed på positiv adfærd, hvorimod vi ignorerer negativ adfærd. Man kan se i ansigterne på de små børn, hvordan de reagerer positivt på positiv opmærksomhed. Og fra institutionerne hører vi også, at børnene bruger de redskaber, de lærer hos os."

Citaterne er typiske udsagn om, hvilke forandringer informanterne oplever. Der er selvfølgelig individuelle forskelle på effekternes karakter og omfang, men generelt opleves børnene som mere rolige, mere glade og bedre til at håndtere følelser. Den positive opmærksomhed på børnenes adfærd nævnes både af gruppeledere og forældre som et afgørende pædagogisk redskab til at opnå de ønskede effekter.

At børnene, ifølge informanterne, bliver bedre til at styre og sætte ord på deres følelser er i tråd med den positive udvikling på SDQ-scoren, der netop måler børnenes adfærd og sociale kompetencer.

Børnenes forhold til forældrene synes også at blive forbedret som en konsekvens af DUÅ. Flere informanter peger således på, at forandringen skyldes en udvikling hos både forældre og børn.

En af DUÅ's officielle målsætninger er at fordre positive opdragelsesmetoder hos forældrene.⁵⁰ Det kvalitative datamateriale indikerer, at dette lykkes flere steder i den danske implementering. Forældrene fortæller selv, at de lærer at sætte sig ind i børnenes situation, rose børnene for det gode de gør og på den måde opnå en bedre dialog med børnene. En far, der tidligere havde en tendens til at miste sit temperament, beskriver forandringen mellem barn og forældre:

"I starten gik det hurtigt op i en spids (...). Vi er også blevet bedre til at sætte os ind i børnenes situation nu og se det fra deres side. Nu er der mere dialog. Vi tæller lige til 10, inden vi kommer i konflikt."

Andre informanter fortæller ligeledes, at kommunikationen mellem barn og forældre er forbedret, og at forældrene får en ny forståelse af deres børn. Forældrene fortæller også, at de igen-

⁴⁹ <http://www.incredibleyears.com/program/goals.asp>.

⁵⁰ Webster-Stratton, C., Reid, M. J. & Hammond, M. (2001). Preventing conduct problems, promoting social competence: A parent and teacher training partnership in Head Start. *Journal of Clinical Child Psychology*.

nem programmet får et nyt syn på deres børn og lærer at se det positive, som deres børn også gør. Nogle pædagoger kan se, at der er sket en udvikling, når børnene skal afhentes fra daginstitutionen eller skolen, og en gruppeleder fortæller, at forskellen i relationen mellem barn og forældre er markant forandret ved afslutningen af et program:

"Vi kan jo se, at forældre og børn bliver mere glade sammen, og forældrene bliver stolte af deres børn, fordi de udvikler sig. Vi holder jo afslutning sammen for BASIC og DINO (hvor vi kan se børn og forældre sammen, red.)."

At børnenes forhold til forældrene forbedres er i overensstemmelse med de positive effekter på ECBI-scoren, der netop måler omfanget og intensiteten af problemer mellem børn og forældre i hjemmet. I indeværende evaluering ses en positiv udvikling på antallet af problemer, som forældrene oplever, samt hvor belastende forældrene oplever, at problemerne er.

Børnenes forhold til søskende er også generelt kendetegnet ved positive forandringer, selvom informanterne betegner dem som mindre fremtrædende. Flere forældre fortæller, at deres børn har fået det bedre sammen, hvilket fx betyder, at de er blevet bedre til at lege sammen, og forældrene kan tage alle børnene med ud at handle eller besøge familiemedlemmer, uden at det skaber konflikter. En far fortæller, at relationerne mellem hans døtre er forbedret:

"Jo længere tid der gik med DUÅ, jo bedre blev de til at lege sammen. De kan bedre lege uden vores hjælp nu."

Desuden udtaler flere forældre, at de har anvendt de lærte pædagogiske redskaber på eventuelle søskende, der dermed også har fået gavn af programmet. Omvendt angiver et par forældre dog også, at det har skabt problemer at deltage i DUÅ, hvis søskende har følt sig overset, fordi forældrenes opmærksomhed har været rettet mod et af børnene.

Børnenes forhold til jævnaldrende og pædagoger/lærere synes også forbedret. De primære informanter er her lærere og pædagoger, som kan opfattes som en stærk kilde, da denne informantgruppe er uddannet i at observere børns udvikling og i mindre grad end forældrene har egne følelser på spil. En klasselærer fortæller om en dreng, der før var meget indelukket og asocial i sin omgang med klassekammerater:

"Hvor han før legede lidt parallelt med de andre børn, byder han nu selv ind i forhold til de andres leg. Når han fx leger med riddere, henvender han sig til de andre. Han er en del af en rolleleg. Han har selv en rolle og giver andre roller. Han har også fået en god ven på stuen."

Flere af de børn, hvis familie deltager i DUÅ, har indledningsvist problemer med at indgå i lege med andre børn. For nogle børn tilkendegiver det pædagogiske personale, at DUÅ medfører en positiv udvikling i deres kontakt med jævnaldrende og fagpersonalet. Det kan bl.a. være, at børnene er bedre til at indgå i regler og rollelege eller kontrollere følelser i leg som vrede eller frustration. Andre pædagoger/lærere ser kun en lille udvikling, og ved flere lejligheder understreger pædagoger/lærere desuden, at de som fagperson har svært ved at skille effekter fra DUÅ med barnets naturlige udvikling. Generelt er de interviewede pædagoger/lærere positive over for DUÅ, men er mindre entusiastiske med hensyn til forandringerne end forældre og gruppeledere.

Generelt tegner der sig imidlertid et billede af, at børnene bliver bedre til at lege med jævnaldrende og henvende sig til personalet med problemer, som de ikke selv kan magte. Disse fund er i overensstemmelse med den positive udvikling på SSRS-skalaen, der særligt måler barnets interaktion med omverdenen ud over forældrene.

Forandringer hos forældrene

Resultaterne i indeværende undersøgelse peger også på en positiv effekt for forældrene i form af markant mindre stress i forældrerollen og et forbedret parforhold. Den internationale forskning på området støtter disse fund. For eksempel viser en omfattende evaluering af DUÅ i Norge en målbar effekt, der er robust ved en opfølgende måling ét år efter behandlingen⁵¹. I samme undersøgelse er der ligeledes foretaget dybtgående interviews med 20 deltagende forældre for at kortlægge, hvilke udfordringer de oplevede før DUÅ, samt hvordan udfordringerne ser ud efter programmet.

Undersøgelsen viser, at forældrene før behandlingen er usikre på barnets problemer, at de føler skyld, utilstrækkelighed og resignation i forældrerollen. Forældrene oplever relationen til barnet som "kørt fast", og at problemerne med barnet belaster parforholdet og familien som helhed. Efter DUÅ er effekterne for det første en forbedret selvtilid og en reduceret skyldfølelse i forhold til barnet. For det andet får forældrene nye opdragelsesværktøjer, som gør det muligt for dem at opbygge et mere positivt forhold til barnet⁵².

Rambølls interviews med forældre, gruppeledere og pædagoger er generelt i overensstemmelse med resultaterne i den norske undersøgelse i forhold til effekter hos forældrene. Forældrene får generelt et mere positivt syn på deres børn, deres selvtilid stiger og deres parforhold forbedres.

I programmet arbejdes der bl.a. med at hjælpe forældrene til at undlade at give opmærksomhed til uhensigtsmæssig adfærd og i stedet rose den hensigtsmæssige adfærd, så børnene får mere positiv opmærksomhed og mindre negativ opmærksomhed. Her oplever forældrene generelt at have lært en ny tilgang, som forbedrer forholdet mellem barn og forældre. Et udsagn fra en mor er typisk for den oplevede forandring:

"Vi har lært at lægge bånd på os selv og ignorere ham [ved uhensigtsmæssig adfærd] samt at rose ham [...]. Det betyder konkret, at når han selv står op, skal vi starte med at tale pænt til ham og rose ham for selv at have stået op og i det hele taget fange ham på rette ben. Det har hjulpet, og morgenerne er ikke længere så kaotiske."

Udsagnet viser, at forældrene her benytter sig af de meget konkrete opdragelsesværktøjer, som DUÅ henviser til, som eksempelvis evnen til at ignorere og rose bestemte typer af adfærd. Samtidig er forældrene blevet bedre til at forstå deres barn og derved forebygge svære situationer, som fx kaotiske morgener, der kan være med til at øge hele familiens stressniveau.

Forældrenes parforhold er også forbedret hos flere af de interviewede forældre. DUÅ giver dem et fælles pædagogisk udgangspunkt, som gør dem mere enige om opdragelsen af deres barn, ligesom programmet også mere generelt forbedrer parforholdet. Flere af de interviewede forældre fortæller yderligere, at deres deltagelse på DUÅ er med til styrke forældrenes samarbejde og kommunikation, som det bl.a. fremgår af nedenstående citat:

"Min mand og jeg har også fået det meget bedre. Nu sætter vi os lige ned og taler sammen. Det er ikke kun børnene, som skal have tid. Vi har også fokus på, hvad det er, der er vigtigt. Er det vigtigt, at vinduerne er pudset, eller at der er en god stemning i hjemmet."

⁵¹ Drugli, May Britt, Sturla Fossum, Bo Larsson & Willy-Tore Mørch (2010): Five- to six-year outcome and its prediction for children with ODD/CD treated with parent training. In: *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, vol. 51 (5), p. 559-566, p. 34

⁵² Drugli, May Britt, Sturla Fossum, Bo Larsson & Willy-Tore Mørch (2010): Five- to six-year outcome and its prediction for children with ODD/CD treated with parent training. In: *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, vol. 51 (5), p. 559-566, p. 38-47

Forældrenes selvtillid og selvbillede forbedres også. Dette er i overensstemmelse med den målte udvikling i PSI-SF-scoren, der netop fandt et dalende stressniveau hos forældrene. De angivne årsager til det lavere stressniveau varierer meget, men en central grund er, at forældrene oplever, at den problematiske adfærd hos deres børn i mindre grad er deres skyld, og de opdager, at andre forældre er i samme situation som dem selv. En pædagog fortæller om et forældrepar, der har deltaget i BASIC:

"Jeg tror, at forældrene i høj grad har ændret den måde, de er forældre på. De ser ham som en dreng med udfordringer frem for at bebrejde sig selv som forældre."

Derudover giver flere forældre også udtryk for, at det generelt giver selvtillid og tro på fremtiden, når de oplever, at værktøjerne virker. En gruppeleder fortæller, at *"når forældrene oplever, de kan styre deres børn, får forældrene også noget styring i deres eget liv"*.

International forskning viser, at der er en positiv forældreffekt af DUÅ, selvom børnenes adfærd ikke forbedres. En mulig årsag til dette er programmets opbygning som gruppeforløb, hvor forældre oplever og identificerer sig med andre forældrepar, der rapporterer om problemer, som mange forældre troede, de stod alene med⁵³.

Rambøll har også spurgt til forældrenes vurdering af ressourceforbruget i forbindelse med deltagelsen, og om det har været en belastning for familien at deltage. Den generelle vurdering er, at det har krævet planlægning og tid at deltage, men at det ikke har været et stort problem for familierne at deltage i de ugentlige sessioner og lave hjemmeforberedelse. Flere informanter taler dog positivt om de steder, hvor DUÅ har tilbudt fx børnepasning og aftensmad. Der skal dog tages forbehold for, at de interviewede forældre generelt har været relativt ressourcestærke, hvorfor forældre med færre ressourcer kan opleve ressourceforbruget som mere belastende.

Når forandringerne udebliver

Som dette afsnit indikerer, er langt hovedparten af de personer, som Rambøll har interviewet, meget positive over for effekterne af DUÅ. Kun en respondent ud af 19 interviews/fokusgruppeinterviews blev der udtrykt en overvejende negativ holdning til DUÅ, som vedkommende mente var for teoretisk, overfladisk og ude afstand til at hjælpe familierne varigt med deres dagligdag.

Litteraturen peger traditionelt på følgende forhold, der kan være med til at modvirke en positiv udvikling af et DUÅ-program. Faktorer såsom enlig forælder, depression hos mor, lav social status, misbrugsproblemer i familien eller meget markante adfærdsproblemer hos barnet bliver fremhævet som hæmmende i forhold til en positiv udvikling (Drugli et al. 2009: 5).

De kvalitative interviews har omvendt fokuseret på, hvilke faktorer der skal være til stede, for at familierne rykker sig. Gruppelederne var generelt enige om, at de familier, som rykkede sig meget, var dem, hvor forældrene var motiverede, selv havde erkendt et problem og kunne anvende redskaberne. Omvendt kunne forældre, som havde *"fået armen vredet rundt"* af myndighedssiden under § 50 eller ikke tog redskaberne til sig, stå i vejen for en forandring. Altså tegner der sig ifølge litteraturen og interviewene et billede af, at familierne skal have et minimum af ressourcer for at deltage og profilere af deltagelse i DUÅ.

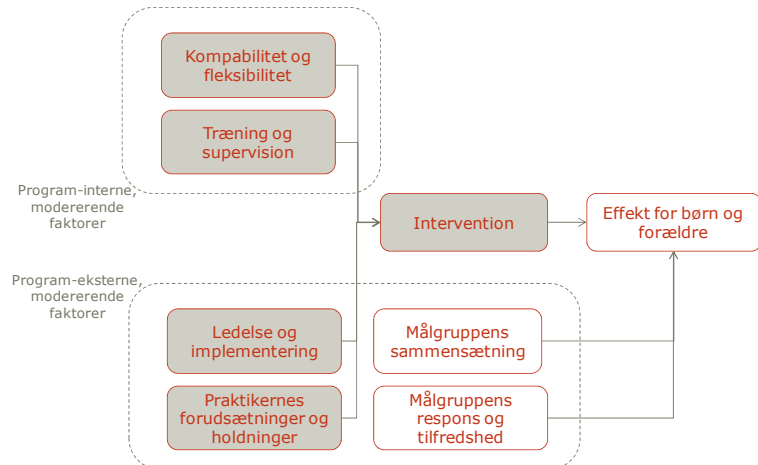
⁵³ Drugli, May Britt, Sturla Fossum, Bo Larsson & Willy-Tore Mørch (2010): Five- to six-year outcome and its prediction for children with ODD/CD treated with parent training. In: *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, vol. 51 (5), p. 559-566, p. 46

Derudover nævnte flere forældre, at effekten i nogle tilfælde kunne mindskes over tid, og forældrene kunne glemme redskaberne i en travl hverdag. De fem forældre/forældrepar blev interviewet 1-1½ år efter DUÅ, og der var et samstemmende ønske om opfølgende sessioner, ligesom et forældrepar foreslog, at man satte netværksmøder med de andre forældrepar mere i system efter DUÅ, for eksempel ved udarbejdelse af mødedagsordener.

7. IMPLEMENTERING OG FIDELITET

En væsentlig præmis for programmernes effekter er, at programmerne implementeres loyalt. DUÅ-programserien har i næsten alle andre lande end Danmark været forankret i et forskningsmiljø og centreret om få udøvere, hvor der har været ideelle forhold for den fortsatte personlige og faglige udvikling som gruppeleder. I Danmark og Norge implementeres DUÅ i kommuner hos en bredere gruppe af udøvere, og hvor der måske ikke er de samme vilkår for den lokale videreudvikling som gruppeledere og mentor.

I dette kapitel sættes fokus på sammenhængen mellem implementeringsmiljøet og loyaliteten over for programmet. Således er vores antagelse i analysestrategien, at individuelle, organisatoriske og strukturelle forhold kan påvirke en loyal implementering af programmerne. I kapitlet sættes fokus på de grå bokse i analysefiguren.

7.1 PROGRAMINTERNE FAKTORER

Fidelitet og fleksibilitet i DUÅ-programserien

Begrebet fidelitet henviser til, hvorvidt programmet leveres loyalt i henhold til de forskrifter, som definerer programmet. Det betyder ikke, at programindsatsen skal leveres mekanisk og fuldstændig identisk fra gang til gang, men derimod, at det skal leveres i henhold til de kerneprincipper, der definerer programmet. Inden for rammen af disse principper bør man tilpasse gennemførelsen af programmet til familiens specifikke problemstillinger og i forhold til at skabe en konstruktiv og dynamisk gruppeproces i den konkrete gruppe, man arbejder med.

I DUÅ-programserien bevæger kerneprincipperne sig på tre planer:

a) **Det temasystematiske plan**, hvor man i henhold til programopbygningen først arbejder med ét defineret tema, før man går videre til det næste definerede tema, osv. Eksempelvis er temarækken i forældreprogrammet BASIC: 1) Relationsopbygning 2) Ros og opmuntringer 3) Grænser og regler 4) Ignorering og afledning 5) Konsekvenser. Pointen er, at man temamæssigt altid arbejder med tema 1) før tema 2) osv., da forskningen netop viser, at tema 1) er en forudsætning for optimalt udbytte af tema 2), osv. Præcis hvilke øvelser og hvilket omfang af øvelser gruppelederne vælger inden for de enkelte temaer kan variere alt efter tilpasning til de specifikke problemstillinger, de specifikke borgere i gruppen har.

b) **Det sessionssystematiske plan**, hvor man i henhold til retningslinjer for sessionsopbygningen skal indarbejde en række elementer i hver session. I forhold til Forældreprogrammet BASIC drejer det sig fx om elementer som visning af videoklip, diskussionsrunder, rollespil samt uddelelse og gennemgang af hjemmeaktiviteter. Alle disse elementer skal indgå i sessionssystematikken, da forskningen viser, at det er virksomme læringstiltag samt at folk lærer forskelligt ved forskellige læringstiltag. Ligeledes skal hjemmeaktiviteterne (som er relationelle øvelser og aktivi-

teter) være med for at støtte overførsel af det lærte til den hjemlige praksis. Præcis i hvilket omfang, de forskellige elementer indgår i gruppesessionerne, kan variere alt efter tilpasning til den enkelte gruppes reaktion på de forskellige læringstiltag. Den overordnede pointe er dog, at alle læringstiltag skal indgå i enhver session.

c) **Det faglige plan**, hvor man skal mestre mødet med den specifikke gruppe og borger i henhold til programmets pædagogiske og psykologiske retningslinjer, dvs. gruppeledernes handlekompetencer. I forhold til forældreprogrammet BASIC, drejer det sig fx om at mestre en anerkendende tilgang, en samarbejdende tilgang, en kognitiv tilgang, brugen af social læringsteori og færdigheder i forhold til at fremme konstruktive og dynamiske gruppeprocesser. Disse faglige tilgange benyttes, fordi forskning viser, at de effektivt hjælper gruppelederen til at videregive den læring, som programmet sigter mod at give borgeren. Forskellige fagfolk mestrer disse tilgange med hver deres personlige præg, men der er grundkomponenter i hver tilgang, som skal være til stede, før fideliteten på det faglige plan kan siges at være opfyldt.

Træning og supervision

For at sikre fideliteten i gennemførelsen af programmerne arbejdes der i DUÅ-programserien med certificering af gruppeledere. Certificeringen understøtter, at gruppelederne anvender og mestrer alle tre planer af kerneprincipper. For at dække alle tre planer af principper involverer en DUÅ-certificeringsproces en række støtteredskaber som fx "Tjekliste for gruppelederens samarbejdsproces", "Evalueringsskema til kollega- og egen-evaluering" og videoreview af en hel session på to timer. Certificeringsprocessen støttes endvidere af uddannelsesprocessen, som i høj grad bygger på refleksion over egen praksis, bl.a. via løbende videoreviews og refleksion over svar på tjeklister. Man kan som gruppeleder blive certificeret, når man har:

- Gennemført træningsprogrammet (3 dage for BASIC eller 2 dage for DINO)
- Været gruppeledere for to afsluttede grupper
- Modtaget vejledning ud fra videoklip af grupperne
- Fået godkendt en 2-timers session af en certificeret BASIC- eller DINO-træner
- Modtaget evalueringer fra to grupper
- Gennemført selvevaluering på to grupper og udfærdiget opsamlinger på begge grupper⁵⁴.

Selve certificeringsprocessen er underlagt en kvalitetssikring, som anvendes i vurderingen af den dokumentation, som gruppelederen fremviser gennem de ovennævnte støtteredskaber. Et eksempel på denne kvalitetssikring er, at det er certificerede mentorer, der foretager videoreviewet. Disse certificerede mentorer har således gennemført en udvidet DUÅ-uddannelse og fidelitetssikrede certificeringsforløb i denne udvidede DUÅ-uddannelse (herunder også i den disciplin det er at foretage et videoreview i henhold til DUÅ-programseriens kerneprincipper).

I DUÅ-programmerne håndteres den svære balancegang mellem stringens i levering af programmerne og tilpasning af programmerne til den lokale kontekst således gennem et kort uddannelsesforløb fulgt op af forskellige aktiviteter og refleksionsredskaber, der skal understøtte den fortsatte personlige og faglige udvikling som gruppeleder. Dette fokus på en fortsat lokal udvikling understøtter, at leveringen af programmerne kan flyttes fra én kontekst til en anden i så fast form, at der kan tales om fidelitet i forhold til programmernes grundlæggende form, og i så fleksibel form, at DUÅ-programmerne har vist sig operationelle i en lang række internationale kontekster.

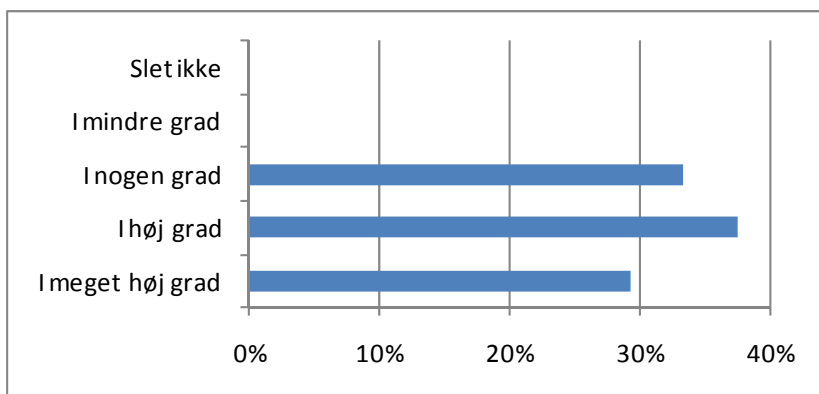
---

⁵⁴ Webster-Stratton, C. (2001): *"The Incredible Years: Parent, Teacher and Child Training Series"*, Blueprints for Violence Prevention. Book Eleven.

Grubelederne, som har stået for de forskellige BASIC- og DINO-indsatser i kommunerne, er blevet spurgt om deres tilfredshed med programmerne på forskellige punkter. Indledningsvis er det vigtigt at fremhæve, at 75 % af grubelederne er tilfredse eller meget tilfredse med at have været en del af BASIC og DINO i DUÅ. Dog svarer 25 % af grubelederne, at de kun i nogen grad har været tilfredse (se bilag 3). Samlet set er grubeledernes tilfredshed med BASIC og DINO således ikke så udpræget positiv som forældrenes. De har været meget tilfredse med deltagelsen, men på de mere indholdsmæssige eller programorienterede spørgsmål vedr. træning, organisering mv. er andelen af grubeledere, der svarer i nogen grad, forholdsvis høj.

I forhold til fideliteten er det vigtigt at fremhæve forskellige aspekter. I figur nedenfor ses det, at på trods af at størstedelen af grubelederne i høj eller i meget høj grad har været tilfredse med træningen af dem i BASIC og DINO, så er der stadigvæk en forholdsvis stor del af grubelederne (33 %), som kun i nogen grad oplever, at træningen har gjort dem i stand til at gennemføre programmer i BASIC og DINO. Dette er et opmærksomhedspunkt for et evidensbaseret program, og særligt når der er tale om at håndtere balancen mellem stringens og tilpasning gennem en reflekteret anvendelse af forskellige materialer, øvelser og teknikker.

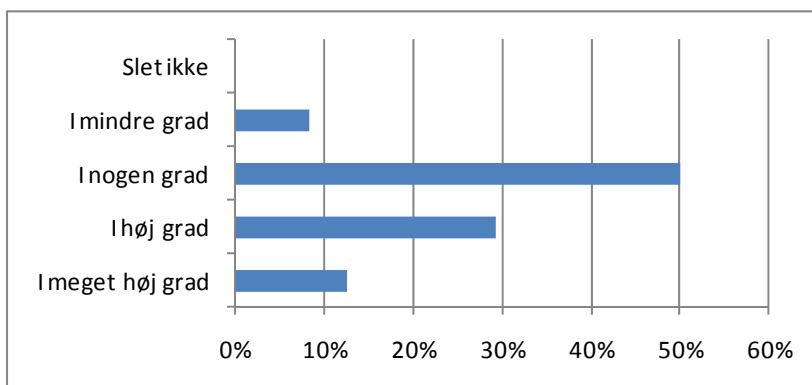
Føler du, at den træning, du har modtaget, har gjort dig i stand til at undervise i DUÅ?

Kilde: Rambøll-survey blandt grubeledere (n=24)

Under samme kategori er det vigtigt at fremhæve et andet aspekt. Nedenstående figur viser, at 58 % af grubelederne kun i nogen eller i mindre grad har modtaget regelmæssig vejledning, hvilket kræver særlig opmærksomhed i lyset af, at programserien netop i høj grad baserer sig på, at der lokalt skabes rammer for fortsat personlig og faglig udvikling som grubeleder. Hvis metoden skal sikres, er det vigtigt, at praktikere har adgang til vejledning⁵⁵.

Har du modtaget regelmæssig supervision?

Kilde: Rambøll-survey blandt grubeledere (n=24)

⁵⁵ Webster-Stratton, C. (2001): *The Incredible Years: Parent, Teacher and Child Training Series*, Blueprints for Violence Prevention. Book Eleven.

Resultaterne skal ses i lyset af, at de danske uddannelsesaktiviteter imødekommer de krav, der er til uddannelsesaktiviteterne fra programudviklerens side. Dette indikerer, at der særligt er behov for at have fokus på at styrke rammerne for intern træning og vejledning efter gennemførelsen af uddannelsesaktiviteterne.

Temasystematisk og sessionssystematisk fidelitet

Procestjeklisterne er en af de metoder, som har været anvendt for at undersøge fideliteten, hvor der dog kun er fokus på det temasystematiske plan og det sessionssystematiske plan. Procestjeklisterne er tjeklister, som er udarbejdet af programudvikleren og forholder sig meget konkret til, hvad hver session skal indeholde. Gruppelederne bliver bedt om at udfylde de 62 spørgsmål i DINO og 47 spørgsmål i BASIC efter hver session. Der var mulighed for at svare ja, nej eller ved ikke. Den måde, som evalueringen har behandlet procestjeklisterne på, er at aggregere alle besvarelser for at udregne et procentvist gennemsnit af positive besvarelser for hver session (se grafer herfor i bilag 2). Procestjeklisterne er inddelt i henholdsvis seks (BASIC) og otte (DINO) underkategorier, som dækker over forskellige emner i programmet. Det kan fx være 'forberedelse' eller 'børnenes reaktioner'. Hvis alle gruppeledere havde svaret ja til alle spørgsmål i en underkategori i session seks, ville fideliteten være 100 % for session seks.

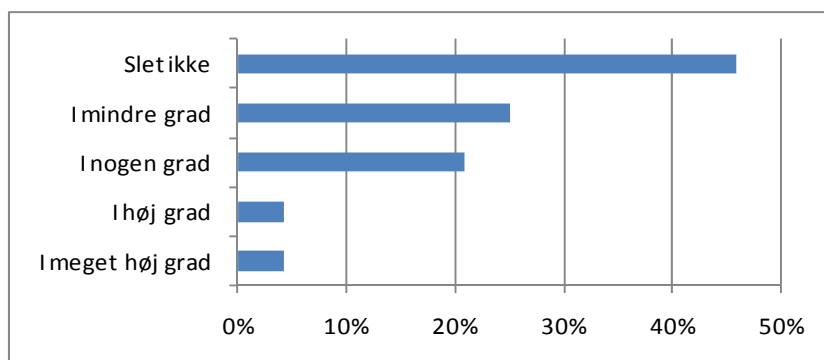
Hvis man forholder sig til Durlak & DuPre's undersøgelse⁵⁶, som er nævnt tidligere i rapporten, kan man forvente en vis grad af lokal tilpasning eller adaptation af programmet, og implementeringsforskning peger således på, at få studier har vist en højere fidelitet end 80 %. I DINO ses en besvarelse, der ligger mellem 75 % og 100 % i fidelitet for hver undervisningsgang på alle otte underkategorier. I BASIC ligger fideliteten mellem 70 % og 100 % for fem af de seks underkategorier. Den sjette, som er Øvelser og Rollespil, ligger mellem 55 % og 75 % i fidelitet. (Se bilag 2). Disse resultater skal ses i lyset af, at DUÅ-programserien som nævnt ikke foreskriver en fuldstændig fast gennemførelse af programmerne, men derimod en reflekteret brug af forskellige materialer, øvelser m.m. inden for de overordnede principper og systematikker. Derfor er det ikke alle spørgsmål, man skal eller kan svare bekræftende på efter hver session.

Et andet vigtigt punkt at fremhæve i forhold til fideliteten er spørgsmålet til gruppelederne om, hvorvidt kommunen har foretaget ændringer i materialet. Som det ses af nedenstående figur, svarer 45 %, at deres kommune i mindre eller i nogen grad har foretaget ændringer. Meget overraskende svarer 9 %, at deres kommune i høj eller i meget høj grad har foretaget ændringer i forhold til materialets oprindelige form. Der er således behov for fortsat at være opmærksom på, hvad det er for ændringer, kommunerne foretager i materialet i forhold til, hvor der er åbenhed for tilpasninger, og hvor der er behov for høj grad af loyalitet. Det er således afgørende, om der er tale om tilpasninger af teknisk karakter som fx ændringer i tekst i info-breve, eller om der er tale om tilpasninger af den fagprofessionelle systematik og tilgang i programmet.

---

⁵⁶ Sundhedsstyrelsen (2010). *Implementeringsforskning om forebyggelse – en baggrundsrapport*.

Har jeres kommune foretaget ændringer i materialet i forhold til dets oprindelige form?

Kilde: Rambøll-survey blandt grupeledere (n=24)

I de kvalitative interviews var der ingen der fortalte, at de følger metoden blindt og ikke tillader små afvigelser i metode og materiale, hvis medarbejdernes sunde fornuft taler for en sådan ændring. Forskellen går på, hvor store ændringer projektlederen tillader, og om det er ekstraordinært at ændre i programmet, eller noget man ofte har op til overvejelse, og er også noget, der er kommet gradvis større klarhed over gennem afprøvningsforløbet. Dette kan vidne om, at grupelederne mestrer balancen mellem loyalitet over for programmets kerneprincipper på den ene side og en reflekteret brug af øvelser, materialer og teknikker på den anden siden. Dog er der også eksempler på, at tilpasningerne dækker over ændringer i rækkefølgen af sessioner, eller at temaer springes over, hvilket bryder med den tematiske og sessionsmæssige systematik, som programmet foreskriver.

7.2 PROGRAMEKSTERNE FAKTORER

Praktikernes forudsætninger og holdninger

Tidligere undersøgelser og evalueringer af implementering af evidensbaserede programmer har vist, at både praktikernes og organisationens parathed i forhold til at implementere programmet har afgørende betydning for loyaliteten i gennemførelsen af programmet⁵⁷. Til afdækning af grupeledernes parathed til anvendelse af evidensbaserede metoder blev grupeledere i 2009 bedt om at svare på spørgeskemaet EPBAS.

EBPAS-parathedsmålingen viste dengang, at der var en stor del af grupelederne (41 %), der mente, at den praktiske erfaring i nogen grad vægter højere end manualbaseringen. Dette indikerer, at der kunne opstå en tendens til, at grupeledere ville afvige fra programmets retningslinjer som følge af, at de vægter den praktiske erfaring forholdsvis højt, men med den rette balance kan det også udgøre en styrke i en programserie som DUÅ, hvor den tematiske og sessionsmæssige systematik udgør en ramme, inden for hvilken grupelederne skal anvende deres professionsfaglige handlekompetencer til at forholde sig reflekterende til programmets tilrettelæggelse og gennemførelse.

Det høje antal certificerede grupeledere set i forhold til antal grupeledere, der har gennemført uddannelsesforløbet indikerer, at praktikernes forudsætninger og holdninger har været en drivkraft for implementeringen, snarere end en barriere.

⁵⁷ Roberts-Gray, C., P.M. Gingiss & Boerm, M. (2007): Evaluating school capacity to implement new programs. In: *Evaluation and Program Planning*, vol. 30 (3), p. 247-257.

Ledelse og implementering

Endelig belyser evalueringen, hvordan de kommunale rammer påvirker en loyal implementering og anvendelse af DUÅ-programmerne. Derfor har vi set på de kvalitative interviews og parathedsmålingerne og sammenholdt data med de spørgsmål fra gruppeledernes tilfredsheds-skema, som omhandler fidelitet (se bilag 4-5).

For at kunne implementere programmet med fidelitet er det nødvendigt, at gruppelederne har de rigtige forudsætninger for at undervise med fidelitet. Det er interessant at se, at i tre ud af fem kommuner, hvor projektlederne i Bridge-it har svaret, at ledelsen kun har været moderat engageret i DUÅ-programmerne, viser tilfredshedsmålingen, at gruppelederne ikke føler, at de har fået tilstrækkelig med træning til at undervise i DUÅ. Dette er ikke overraskende ifølge litteraturen, hvor en engageret ledelse, der går forrest og synliggør, at tiltaget har prioritet, netop er med til at skabe rum for praktikerne til at implementere programmet korrekt (Young et al. 2008). Derfor er det vigtigt at fremhæve, at en engageret ledelse er væsentlig i forhold til at skabe gode forhold til implementeringen af programmerne – og dermed i sidste ende for effekten.

I de kommuner, hvor gruppelederne i de kvalitative interviews har givet udtryk for, at der var gjort plads til intern træning og sparring, føler gruppelederne i fire ud af de fem kommuner, at den træning, de havde, har gjort dem i stand til at gennemføre forløb i DUÅ. Samtidig viser analysen også, at der er ændret mest i materialet i de kommuner, hvor man ikke har afholdt intern træning. Det kunne derfor tyde på, at den interne sparring i en kommune er med til at ruste gruppelederne og gøre dem mere trygge i rollen som gruppeleder. Der er dog også undervejs i afprøvningsperioden kommet øget fokus på behovet for at etablere lokale refleksionsrum og understøtte lokal vejledning og sparring, og det er således også noget, der er behov for fremadrettet at indskærpe over for kommuner, som ønsker at implementere DUÅ.

I de kommuner, som anvender DUÅ som en foranstaltning på baggrund af en § 50, angiver gruppeledere i seks ud af de syv kommuner, at de kun i nogen eller i mindre grad fik regelmæssig vejledning. Det kan skyldes, at gruppelederne i disse kommuner arbejder med en 'tungere' målgruppe og derfor har brug for mere vejledning, end de gruppeledere hvor familierne anvender DUÅ-programmet forebyggende, og derfor må forventes at have færre behov for at tilpasse programmet. Her kan der også være behov for vejledning i, hvordan man kan styrke programserien gennem fx brug af hjemmebesøg eller lignede, som også beskrives i den samlede programserie. Man kan i hvert fald med fordel være opmærksom på, at gruppelederne får regelmæssig vejledning, da man ved fra DUÅ-forskningen, at dette er et vigtigt punkt i forhold til at sikre en loyal gennemførelse af programmerne.

Samlet set tegner sig altså et billede af, at det gode implementeringsmiljø skabes gennem en kommunal ledelse med forståelse for programseriens grundlæggende præmis om et kort uddannelsesforløb fulgt op af fortsat personlig og faglig udvikling gennem lokal sparring og refleksion over gennemførelsen af programmerne.

8. KOMMUNALE ERFARINGER MED ORGANISERING AF PROGRAMMERNE

Der har løbende gennem evalueringen været fokus på, hvordan kommunerne har organiseret DUÅ-programmerne. Kommunerne har valgt at organisere DUÅ forskelligt, og programmerne henvender sig til forskellige målgrupper på tværs af kommunerne, hvilket er i fuld overensstemmelse med de muligheder, programserien giver.

DUÅ-programmerne kan anvendes i kommunerne som et forebyggende tiltag, som behandling eller som en kombination af begge anvendelsesformer. I denne kontekst dækker den forebyggende anvendelse af DUÅ over tilbud, som familierne kan modtage uden en § 50-undersøgelse, fx som frivillig familierådgivning (SEL, kap. 11), mens den behandlende anvendelse af DUÅ dækker over en foranstaltning givet til familierne som opfølgning på en § 50-undersøgelse. Tabellen nedenfor viser antallet af kommuner fordelt på de tre anvendelsesformer.

	Forebyggende	Behandlende	Både forebyggende og behandlende
Antallet af kommuner som benytter programmerne	5	3	4

Henvisnings- og visitationsprocedure

Henvisningen og visitationen til DUÅ er et af virkningsevalueringens fokuspunkter, da en positiv effekt af DUÅ er afhængig af, at den rigtige målgruppe visiteres til programmerne. Den rigtige målgruppe forstås som børn eller forældre til børn inden for den givne aldersgruppe med en ECBI-intensitetsscore, der indikerer, at barnet eller dets forældre kan tilbydes at deltage i DUÅ.

Flere kommuner har yderligere haft problemer med at rekruttere den rigtige målgruppe til DUÅ, hvilket bl.a. ses på målgruppedata i indeværende rapport. Ligesom flere kommuner har haft problemer med at rekruttere tilstrækkeligt med deltagere til programmerne. Henvisningen og visitationen er derfor interessant, grundet de forskellige modeller kommunerne anvender med varierende succes, og den forholdsvis store betydning procedurerne har for programmernes effekt for deltagerne.

I de næste afsnit vil henvisnings- og visitationsprocedurerne blive beskrevet i store linjer for kommuner, der anvender DUÅ henholdsvis som en behandling eller som en forebyggende foranstaltning. Derefter vil tre kommuners organisering på områderne blive beskrevet mere detaljeret. De tre kommuner repræsenterer hver en af de tre anvendelsesformer – behandlende, forebyggende samt både forebyggende og behandlende.

DUÅ som et behandlingstilbud

Når DUÅ tilbydes som en behandling, er DUÅ oftest fysisk placeret i familiebehandlingsregi, hvor familiebehandlere har påtaget sig rollen som gruppeledere. Det bevirker, at visitationsproceduren til DUÅ oftest er identisk med proceduren til ethvert andet familiebehandlingsprogram. Her vil en sagsbehandler eller et visitationsudvalg hos myndighedssiden henvise en given familie til DUÅ direkte eller til familiebehandlingen, som derefter henviser familien til DUÅ. Hvis sagsbehandleren selv skal beslutte, hvilket program familien konkret skal tilbydes, kræver det ifølge gruppelederne en ekstra informationsindsats til sagsbehandlerne. Tidligere i implementeringen stod det klart, at den manglende viden om DUÅ blandt sagsbehandlerne vanskeliggjorde rekruttering i nogle kommuner, fordi sagsbehandlerne ikke visiterede familier til programmet. Det bevirkede, at der var mangel på deltagere på de første DUÅ-grupper i flere kommuner, som har anvendt DUÅ som et behandlingstilbud.

DUÅ som en forebyggende foranstaltning

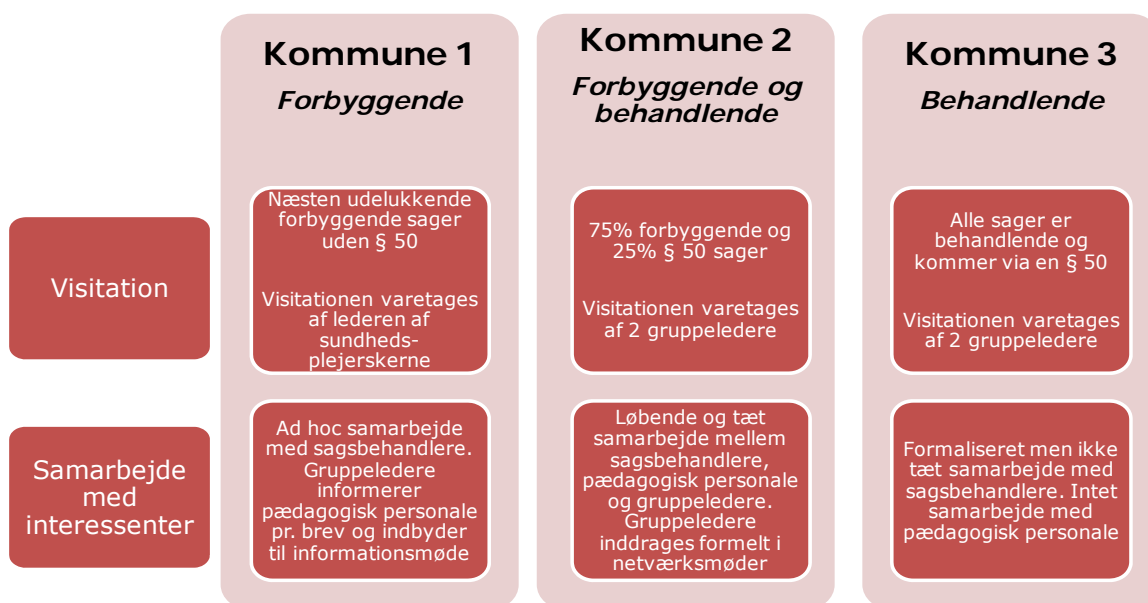
Hvis DUÅ tilbydes som en forebyggende foranstaltning, er der mulighed for større variation kommunerne imellem i forhold til, hvordan programmerne konkret er organiseret. DUÅ kan her ligge i regi af sundhedsplejersken, familiebehandlingen, PPR eller i børne- og ungeafdelingen. Familier kan selv opsøge tilbuddet, eller de kan blive henvist af pædagoger, lærere, læger, psykologer m.fl. Familierne kan også blive henvist af deres sagsbehandler, som vurderer, at familiens problematikker kan klares uden en § 50. Hvis DUÅ er en forebyggende foranstaltning, kræves det – for at programmet kan lykkes, at gruppelederne informerer bredt om tilbuddets eksistens og formål og er tydelige på, hvem målgruppen er.

Hvis der er tale om kommuner, som anvender programmerne som både et forebyggende tilbud og som en foranstaltning, er der tale om en kombination af ovenstående henvisnings- og visitationsprocedure.

Tre kommuners implementering

I det næste afsnit beskrives tre kommuners henvisnings- og visitationsprocedure samt deres samarbejde med interessenter mere detaljeret. De tre kommuner repræsenterer hver en kommune, som anvender DUÅ forebyggende, behandlende og som en kombination af begge former.

Figuren nedenfor viser en oversigt over de tre kommuner og deres procedure.

Henvisnings- og visitationsprocedure

De næste tabeller omhandler de tre kommuners henvisnings- og visitationsprocedure. De tre kommuners procedurer bliver ikke beskrevet, fordi de repræsenterer enten optimale eller uhenigtsmæssige procedurer, men for at inspirere til hvordan man kan organisere området, og hvilke forbehold der bør tages ved hver anvendelsesform.

Kommune 1: Forebyggende

Kommunen introducerede DUÅ i 2006

Forankring af DUÅ	Familiebehandlingen og sundhedsplejersken. Familiebehandlingen modtager de mest behandlingskrævende familier, mens sundhedsplejersken modtager de familier, hvor der er fokus på forebyggende familievejledning.
Henvisning	Langt størstedelen af familierne kommer med henvisninger fra dagtilbud, sundhedsplejersker og praktiserende læger. Ganske få henvisninger fra sagsbehandlerne uden en § 50. Henvisningen foregår ved, at den pågældende pædagog eller sundhedsplejerske introducerer familier, som de mener, er målgruppen, til DUÅ. Hvis familierne er interesserede, skriver den pågældende pædagog eller sundhedsplejerske ind til visitationen og beder om et ECBI-skema. Pædagogen giver forældrene ECBI-skemaet, og det er herefter op til forældrene at udfylde ECBI-skemaet og sende det ind til visitationen.
Visitation	Lederen af sundhedsplejen er ansvarlig for visitationen.
Grundlaget for visitering	Udelukkende ECBI-scoren.
Fordele ved organiseringen	Forældrene er motiverede for at deltage i programmerne, da det kræver forholdsvis stor indsats fra deres side at tilmelde sig DUÅ. Selve visitationen er ikke ressourcekrævende, da det udelukkende drejer sig om at udregne ECBI-scoren og fordele familier på programmerne.
Ulemper ved organiseringen	Henvisnings- og visitationsmodellen har ikke virket optimalt, idet der ofte har været tomme pladser på programmerne. Når der har manglet deltagere op til programstart, har visitator benyttet sig af forskellige metoder for at prøve at fylde programmerne op. Bl.a. har visitator kontaktet PPR eller børne- og ungeafdelingen eller annonceret i avisen. Ingen af de to fremgangsmåder har virket optimalt. Ifølge praktikerne henviser sagsbehandlerne næsten ingen familier. Det vurderes af visitator, at sagsbehandlerne mangler viden om DUÅ og målgruppen. Det kan skyldes stor udskiftning blandt sagsbehandlerne. Fremadrettet vil visitator prøve at øge antallet af deltagere på DUÅ ved at skærpe Familiebehandlingscentrets opmærksomhed mod DUÅ.

Kommune 2: Både forebyggende og behandlende**Kommunen introducerede DUÅ i 2006**

Forankring af DUÅ	Familiebehandlingen, PPR og sundhedsplejersken. Familieplejen modtager de familier, som gennem en § 50 tilbydes en plads på DUÅ. Sundhedsplejen modtager de familier, som er henvist via dagtilbud, sundhedsplejersken eller selvhenvielse.
Henvielse	Da DUÅ anvendes både som en forebyggende foranstaltning og et behandlingstilbud, er der flere måder, familierne kan henvises til programmerne. Familierne kan henvises fra deres sagsbehandler med en § 50. Familierne, som kommer på baggrund af en § 50, garanteres en plads på det førstkomende program. I den pågældende kommune udgør denne gruppe familier 25 % af deltagerne på DUÅ-programmerne. Familier kan ligeledes henvises til DUÅ via deres dagtilbud, sundhedsplejerske eller andre fagfolk. Her kontakter fagpersonen sundhedsplejersken og videregiver forældrenes telefonnummer. De ansvarlige sundhedsplejersker kontakter efterfølgende familien for at undersøge, om DUÅ er det rigtige tilbud. Hvis det vurderes, at DUÅ er anvendeligt for familien, fremsendes ECBI-skemaet, og et tidspunkt fastsættes for en visitationssamtale mellem sundhedsplejersken og forældrene. Familierne kan også selv opsøge tilbuddet. De kontakter i så fald selv sundhedsplejersken for at skabe den første kontakt. Herefter er proceduren den samme, som når familien henvises af en fagperson.
Visitation	To sundhedsplejersker, som ligeledes er gruppeledere, er ansvarlige for tilmelding til programmet og afholder alle visitationssamtaler. Hvis det vurderes, at DUÅ ikke er et relevant tilbud til familien på baggrund af samtalen, viderehenvielse sundhedsplejerskerne forældrene. Ved selve visitationen deltager tre ledere fra henholdsvis familiebehandlingen, støttepædagogkorpsen og sundhedsplejen samt de to sundhedsplejersker, som står for tilmeldingen.
Grundlaget for visitering	En visitationssamtale og ECBI-score.
Fordele ved organiseringen	Ifølge sundhedsplejerskerne, som står for tilmeldingen, er det en fordel, at de også er gruppeledere, da de ved visitationssamtalen kan informere om DUÅ og bedømme, om familien er egnet til programmet. Gruppeledere, visitatorer og pædagoger er meget tilfredse med henvisnings- og visitationsprocedurerne. Kommunen har en venteliste af familier, der gerne vil deltage i et DUÅ-program.
Ulemper ved organiseringen	Visitationen tager tid, da alle familier får en personlig samtale med en visitator.

Kommune 3: Behandlende

Kommunen introducerede DUÅ i 2006

Forankring af DUÅ	Familiebehandlingen.
Henvisning	Familier bliver af sagsbehandlerne henvist til DUÅ via en § 50.
Visitation	To familiebehandlere, som ligeledes er gruppeledere, er ansvarlige for visitationen. Når familierne er blevet henvist, afholder de to gruppeledere, som også er ansvarlige for visitationen, en visitationssamtale med familierne for at undersøge, om DUÅ er det rette tilbud. Efter samtalen udfylder forældrene ECBI-skemaet. På baggrund af samtalen og ECBI-scoren besluttet det, om DUÅ er det rigtige tilbud til familien.
Grundlaget for visitering	En visitationssamtale og ECBI-score.
Fordele ved organiseringen	Ifølge familiebehandlerne, som står for tilmeldingen, er det en fordel, at de også er gruppeledere, da de ved visitationssamtalen kan informere om DUÅ og bedømme, om familien er egnet til programmet. Efter i en periode ikke at have nok deltagere, har kommunen nu fået en venteliste til DUÅ-programmerne. Det skyldes ifølge gruppelederne, at de har iværksat et stort informationsarbejde hos myndighedssiden for at gøre opmærksom på DUÅ's formål og målgruppe.
Ulemper ved organiseringen	Familierne kan ifølge gruppelederne mangle motivation ved opstarten af programmerne, da det er en foranstaltning, som de er blevet pålagt at deltage i via en § 50. Visitationen tager tid, da alle familier får en personlig samtale med en visitator.

Samarbejde mellem DUÅ og interessenter

Et andet aspekt som virkningsevalueringen stiller skarpt på, er programmets samarbejde med interessenter, som her forstås som sagsbehandlere på myndighedssiden, pædagoger og lærere. Antagelsen er her, at et velfungerende samarbejde med interessenter sikrer et optimalt forløb for familierne – både under og efter deltagelse i DUÅ. Ligeledes arbejder man i DUÅ med en gruppe familier, hvis situation hurtigt kan ændre sig under et DUÅ-forløb og derved kræve ny eller anderledes støtte fra myndighedssiden eller dagtilbuddet. Det kan være støtte, der er med til at sikre, at familien får et maksimalt udbytte af DUÅ, men også støtte der kan være med til at sikre forældrenes og børnenes trivsel. DUÅ kan derfor spille en rolle i den tidlige opsporing. Yderligere peger samtalerne med praktikerne på, at samarbejdet mellem normalområdet og myndighedssiden er vigtigt for at sikre, at et pilotprojekt forankres i en kommune. Kan et pilotprojekt som DUÅ ikke spille sammen med eksisterende interessenter på området, bliver det sværere at argumentere for programmernes relevans og fremtidige berettigelse.

Nedenfor ses en oversigt over de samme tre kommuner og deres organisering af samarbejdet med interessenter. Igen er de tre kommuners procedure beskrevet med konkrete eksempler og arbejdsgange, for at andre kan lade sig inspirere af kommunernes erfaringer, og ikke fordi de repræsenterer enten særligt optimale eller u hensigtsmæssige procedurer.

Kommune 1: Forebyggende**Kommunen introducerede DUÅ i 2006**

Samarbejde med familier med § 50-undersøgelse	Ingen § 50-familier.
Deltagelse på netværksmøder om en § 50-familie	Ikke relevant.
Samarbejde med myndighedssiden vedr. familier uden en § 50	Ingen retningslinjer for underretninger, som foregår ad hoc. Gruppelederne foretager både indberetninger til myndighedssiden og viderehenvisninger til andre frivillige tilbud.
Samarbejde med dagtilbud og skole	Når et barn begynder i Dinosaurusskolen, sender gruppelederne et brev til kontaktpædagogen eller læreren for at informere dem. Generelle informationsmøder for pædagoger og lærere, hvor der gives information om DUÅ's metoder og principper. Gruppelederne har ligeledes deltaget i møder ude på institutioner. Mulighed for at pædagoger eller lærere kan benytte 'gæstestol' under sessionerne.

Kommune 2: Både forebyggende og behandlende**Kommunen introducerede DUÅ i 2006**

Samarbejde med familier med § 50-undersøgelse	Sagsbehandleren indkalder gruppelederen til møde vedr. familiens handleplan ved DUÅ's opstart og afslutning. Generelt vurderes samarbejdet af gruppelederne som værende godt. Samarbejdet vurderes dog bedre mellem familiebehandlingen og myndighedssiden end mellem sundhedsplejerskerne og myndighedssiden. Denne forskel er særligt tydelig, når det drejer sig om ændringer i de foranstaltninger, som familien tilbydes under et DUÅ-forløb. Her oplever gruppelederne i familiebehandlingen, at de får information om ændringer, hvor gruppelederne i sundhedsplejen ofte får besked om nye tiltag igennem familien selv. Dette kan skyldes, at myndighedssiden og familiebehandlingen samarbejder løbende om mange andre familier, end dem der deltager i DUÅ. Derfor vurderes det af gruppelederne, at kommunikationen er nemmere imellem de to parter end imellem sundhedsplejerskerne og sagsbehandlerne, hvor der traditionelt set er mindre samarbejde.

Kommune 2: Både forebyggende og behandlende

Kommunen introducerede DUÅ i 2006

Deltagelse på netværksmøder om en § 50-familie	Sagsbehandleren indkalder til et netværksmøde halvvejs igennem et DUÅ-forløb. Mødet afholdes i regi af DUÅ med sagsbehandleren som mødestyrer og deltagelse af familier og gruppeledere med flere. Gruppelederne kan ligeledes deltage på netværksmøder løbende.
Samarbejde med myndighedssiden vedr. familier uden en § 50	Ingen faste retningslinjer for indberetninger til myndighedssiden. Konkret foregår det dog sådan, at familier, hvor der er grund til bekymring, diskuteres gruppelederne imellem eller på statusmøderne hver 14. dag. Familien inddrages altid i overvejelserne. Gruppelederne er yderligere begyndt at indkalde til netværksmøder om flere af de familier, som ikke har en § 50, da gruppelederne vurderer, at mange familier kan have glæde af et sådant møde. Møderne kan finde sted flere gange under et DUÅ-forløb. Til et sådant møde indkaldes familierne og evt. pædagog, psykolog eller kommende børnehaveklasselærer. Møderne skal sikre, at netværket støtter op om familien, og at der er forståelse af de metoder, som familien arbejder med i DUÅ.
Samarbejde med dagtilbud og skole	Gruppelederne samarbejder med pædagoger og lærere til netværksmøder om den enkelte familie. Både møder som sagsbehandleren indkalder til i forbindelse med en § 50 og også møder, hvor gruppelederne indkalder, da de vurderer, at familien har brug for et sådant møde. Pædagogerne og lærerne er overvejende positive og støtter op om møderne. Gruppelederne afholder også informationsmøder to gange i forløbet. Informationsmødernes formål er at give pædagoger og lærere til børn i DUÅ indsigt i, hvad DUÅ er, og hvilke metoder der benyttes. Mødet afholdes efter 5-6 sessioner og ved forløbets afslutning. Mulighed for at benytte 'gæstestol' under sessionerne.

Kommune 3: Behandlende

Kommunen introducerede DUÅ i 2006

Samarbejde med familier med § 50-undersøgelse	Gruppelederen tager selv skriftlig eller telefonisk kontakt til sagsbehandleren vedrørende handleplanen ved opstart og afslutning af et DUÅ-forløb. Ved afslutningen giver gruppelederen et skriftlig resumé af forløbet og evt. anbefalinger til det videre forløb efter DUÅ's afslutning. Dette bliver ikke fulgt op af sagsbehandleren. Gruppelederne bliver ikke informeret af sagsbehandleren, hvis der sker ændringer i en families støtteforanstaltninger under et DUÅ-forløb. Hvis de får informationen, er det fra familierne selv. Generelt vurderer gruppelederne, at samarbejdet fungerer OK, men med minimal kommunikation.
Deltagelse på netværksmøder om en § 50-familie	Gruppelederen deltager sjældent på netværksmøder. Nogle gruppeledere vil gerne inddrages mere i samarbejdet om familierne, mens andre ikke ser det som nødvendigt.
Samarbejde med myndighedssiden vedr. familier uden en § 50	Ingen familier uden § 50.
Samarbejde med dagtilbud og skole	Der er næsten ingen kontakt mellem gruppelederne og dagtilbud og skoler. De eneste tilfælde er ved netværksmøder arrangeret af sagsbehandleren. Gruppelederne vurderer, at der er mange skoler, som endnu ikke ved, at DUÅ findes. Gruppelederne vurderer yderligere, at programmet først vil rykke, når det kommer ind under normalområdet.

Måden, hvorpå kommunerne har valgt at organisere henvisning, visitation og samarbejde med interessenter, varierer kommunerne imellem. Variationen skyldes måden, hvorpå man anvender DUÅ, herunder målgruppen man ønsker at ramme. Kommuner, som har arbejdet med DUÅ i flere år, har haft mulighed for at prøve forskellige modeller for samarbejde, henvisning og visitation. Herigennem er flere nået frem til en procedure, som er hensigtsmæssige for netop deres organisering og målgruppe. Kommuner, der har arbejdet med DUÅ i kortere tid, kan stadig være i en proces for at finde de rette arbejdsgange og informationsmodeller.

Særligt i de kommuner, hvor man har arbejdet med DUÅ i kortere tid, ligger der et stort arbejde for gruppelederne i forhold til at sikre, at henvisningen og visitationen sikrer rekruttering af den rette målgruppe og et tilstrækkeligt antal deltagere. I kommuner, hvor programmet anvendes behandlende, viser erfaringerne, at der skal sikres et højt informationsniveau til sagsbehandlerne for at sikre, at der henvises til programmerne. Det kan besværliggøres af, at der i nogle kommuner er stor udskiftning i sagsbehandlerstaben, og derfor skal informationen gives ad flere gange, eventuelt med både pjecer og personlige oplæg af gruppeledere.

I kommuner, hvor DUÅ anvendes som en forebyggende foranstaltning, skal der informeres endnu bredere. Erfaringen her viser, at gruppeledere med fordel kan holde oplæg i dagtilbud og på skoler for at skabe opmærksomhed på pædagogernes og lærernes mulighed for at henvise

børn til programmerne. Ligeledes kan pjecer sendes ud til skoler, dagtilbud, PPR, læger, psykologer og myndighedssiden. I andre kommuner har der været skrevet artikler om DUÅ i lokalaviser, og man har inviteret til informationsmøder, som har været åbne for alle interesserede. Informationsmøderne havde også det formål at skabe åbenhed om programmerne og undgå stigmatisering, som potentielt kan afholde forældre fra at deltage. Erfaringen viser, at jo mere information, jo bedre tilslutning til programmerne.

Samarbejdet med interessenter er ligeledes præget af forskellige tilgange kommunerne imellem. Erfaringen fra kommunerne, som har benyttet DUÅ i adskillige år, er, at inddragelse af netværk er til stor gavn for familierne og netværket selv. Her tænkes særligt på barnets pædagog eller lærer, men også andre familiemedlemmer eller venner af familien. Gruppelederne vurderer, at de efter at have tilbragt så forholdsvis lang tid sammen med familierne er i besiddelse af viden om familien, som kan styrke andre fagfolk i deres arbejde eller give familie eller venner en ny forståelse af familien. Den nye viden vil gøre netværket i stand til at støtte forældrene efter DUÅ-forløbet er endt.

I samarbejdet med sagsbehandlere tyder erfaringerne på, at gruppeledernes rolle i relation til familiens og dennes øvrige netværk i et vist omfang afhænger af organiseringen i den pågældende kommune. I nogle kommuner er det gruppelederen, der skal tage ansvar for at skabe kontakt til sagsbehandleren og sørge for, at handleplanen følges, og at familien får et sammenhængende forløb, hvor DUÅ spiller sammen med evt. andre foranstaltninger. I andre kommuner er sagsbehandleren styrende i forhold til at skabe kontakt og dele viden med gruppelederne. I forhold til indberetninger af familier under et DUÅ-forløb til myndighedssiden, skal gruppelederne være opmærksomme på deres skærpede underretningspligt. Erfaringen viser dog også, at gruppelederne har fokus på dette og underretter løbende, uafhængig af om gruppelederne i den pågældende kommune har faste procedurer for indberetning eller ej.

9. KONKLUSION

Servicestyrelsen har i perioden 2008-2010 i samarbejde med 13 kommuner afprøvet to evidensbaserede familieprogrammer, hhv. børneprogrammet Dinosaurusskolen (DINO) og forældreprogrammet BASIC. DINO og BASIC er en del af den evidensbaserede programserie "De Utrolige År" (DUÅ).

Effekten for børn

Evalueringen viser, at BASIC og DINO har formået at skabe positive resultater for de børn og forældre, som indgår i evalueringen. Således ses der en signifikant positiv udvikling mellem før- og eftermålingen for børn som følge af alle tre DUÅ-programkombinationer. Konkret ses:

- At børnene er gået fra at være *behandlingskrævende* til *ikke-behandlingskrævende* ved alle tre DUÅ-programkombinationer (målt på ECBI)
- At børnene er gået fra at være *uden for* normalområdet til at være *inden for* normalområdet ved alle tre DUÅ-programkombinationer (målt på SDQ).
- Og børnene i deres sociale interaktion med omverdenen har positiv udvikling i deres sociale kompetencer og reduceret problemadfærd (målt på SSRS).

I forhold til at sammenholde effekten af de to programmer eller programkombinationer ses der en tendens til, at børn, hvor familien har deltaget i BASIC eller DINO/BASIC har udviklet sig mere positivt, end børn, hvor der udelukkende har været deltagelse i DINO.

Effekten for forældre

Hos forældrene ses der ligeledes en positiv udvikling. Der ses en overvejende positiv og i få tilfælde signifikant udvikling mellem før- og eftermålingen for de forældre, som har haft børn i DINO eller selv har deltaget i BASIC. Forældrene bliver således mindre stressede i forælderrollen, og forældrenes indbyrdes parforhold er ligeledes blevet marginalt mindre konfliktfyldt. Mere konkret ses:

- I PSI-SF viser et gennemsnit for fem ud af de seks respondentgrupper, at de oplever mindre stress i forælderrollen efter et DUÅ-forløb. For to af de fem respondentgrupper er denne udvikling signifikant.
- I DAS viser et gennemsnit for fem ud af de seks respondentgrupper, at kvaliteten af deres parforhold er forbedret. Denne udvikling er dog ikke signifikant.

De overordnede positive resultat er endvidere fastholdt for fire ud af de fem redskaber i den opfølgende måling 6-8 måneder efter endt forløb. Det eneste redskab, hvor der ikke ses en fastholdelse eller forstærkelse af de positive resultater, er DAS, som måler kvaliteten af forældres parforhold. Det har ikke været muligt at gennemføre signifikanttest på opfølgingsmålingerne, men resultaterne afspejler lignende resultater i norske studier, der ydermere viser, at de positive resultater fra 1-års follow-up er fastholdt ved en 5-6 års follow-up, og man kan derfor formode, at lignende resultater ses på sigt i en dansk sammenhæng.

Målgruppens betydning for effekten

Kommunerne formår i stor udstrækning at rekruttere denne rigtige målgruppe til DUÅ-programmerne i forhold til alder og adfærd ifølge ECBI, hvilke kan være medvirkende til, at udviklingen for deltagerne er positiv. I effektmålingen ses, at de børn, som fik det største udbytte af at del-

tage i et DUÅ-program, var de børn, som ifølge ECBI-scoren var behandlingskrævende. Derfor skal man ved visitationen være opmærksom på at få fat i de rigtige børn for at få det største udbytte af programmet. Hvis børnenes adfærdsproblemer er mindre end den anbefalede score, får de stadig et udbytte af at deltage i et DUÅ-program, blot er udbyttet knap så stort.

Forældrenes tilfredshed og udbytte

I målingen af den oplevede effekt angiver forældrene, at de grundlæggende problemer, som fik dem til at starte på DUÅ, er blevet bedre eller langt bedre. Dog ses en tendens til, at de mindre ressourcestærke forældre vurderer at have fået mindre ud af DUÅ end de mere ressourcestærke forældre. Denne tendens genfindes dog ikke i selve effektmålingen.

Tilfredsmålingen viser også, at der, især i DINO, er en større gruppe forældre, som angiver, at de ikke er sikre på, at de kan håndtere adfærdsproblemerne i hjemmet, hvilket er bekymrende for bæredygtigheden eller holdbarheden af effekten af DINO. Dette bekræftes i de opfølgende målinger, hvor effekten hos børn, der har deltaget i DINO, ifølge forældrene er aftagende eller mindre stabil, end hos børn hvor forældrene har deltaget i BASIC.

På baggrund af data fra tilfredshedsskemaerne er det relevant at overveje, om DINO fortsat skal kunne tilbydes som et tilbud uden BASIC. I tilfredshedsmålingen ses det, at en del forældre er usikre på, om de kan klare adfærdsproblemerne i hjemmet, hvor det samme ikke er tilfældet for BASIC-forældrene. Sammenholdt med at børn, som udelukkende har deltaget i DINO, har en lavere udvikling på SDQ'en, er der således indikationer på, at man ikke kan rykke på børnenes adfærd uden også at arbejde med forældrene. Dette understøttes også af, at Webster-Stratton i metodebeskrivelsen angiver, at BASIC er grundstenen i DUÅ, mens de andre er tilfølsprogrammer, som kan kombineres med BASIC.

Kommunale erfaringer med organisering af programmerne

Et fokus i evalueringen på organiseringen af DUÅ og samarbejdet mellem de relevante aktører i tre kommuner viser forskelligheden i arbejdsgange og ansvarsområder. Erfaringerne fra praksis er, at man i arbejdet med DUÅ skal være opmærksom på at sikre, at familier og information ikke går tabt mellem DUÅ og normalområdet eller sagsbehandlerne. Endvidere er erfaringen fra kommunerne, at det kan være givtigt at involvere netværket og det pædagogiske personale i DUÅ og dets metoder. Derved er man med til at sikre en kontinuitet mellem de opdragelsesmetoder, som barnet oplever hos forældrene, og de metoder, som barnet oplever i dagtilbudet/skolen og hos fx bedsteforældrene. Denne kontinuitet kan være med til at øge effekternes bæredygtighed, efter programmet er afsluttet.

Kommunale rammer for implementeringen

Evalueringen viser, at flere gruppeledere ikke føler, at de er blevet givet tilstrækkelig med træning eller vejledning til at undervise i DUÅ. Dette er et opmærksomhedspunkt, da træning og vejledning er essentiel for, at programmet kan implementeres med loyalitet i forhold til kerneprincipperne. Disse fund betyder dog også, at der siden midtvejsrapporten har været øget fokus på at skabe rammer for intern vejledning og refleksion, ligesom nye kommuner i stigende omfang opfordres til at afholde mere intern træning og sparring, idet evalueringen viser, at dette har en positiv indvirkning på, i hvor høj grad gruppelederne føler, at de har fået den fornødne træning. Evalueringen tegner i forlængelse heraf et billede af, at man for at skabe et stærkt implementeringsmiljø med fordel kan fokusere på følgende punkter i implementeringen: 1) en engageret og synlig leder, 2) tid og ressourcer til intern træning og vejledning og 3) regelmæssig vejledning, især til de gruppeledere som arbejder med den lidt tungere målgruppe.

Samlet set tegner evalueringen således et billede af en programserie, som også har vist sig virkningsfuld i en dansk sammenhæng med resultater, som er sammenlignelige med internatio-

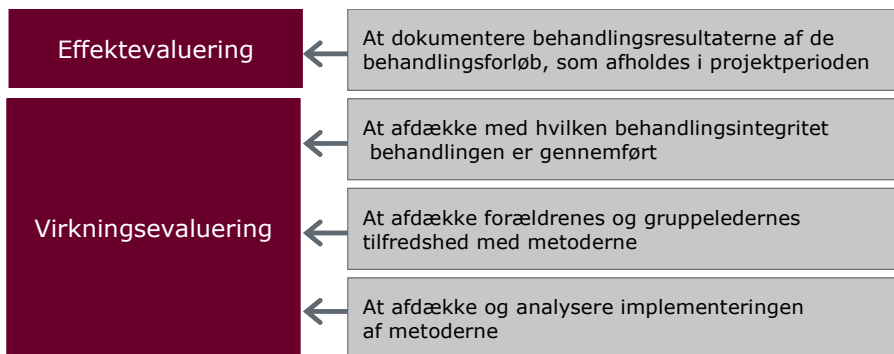
nale studier. Evalueringen peger også på, at den største effekt opnås ved dels at målrette programmerne til den tiltænkte målgruppe, dels at sikre at BASIC indgår som en del af programkombinationen. Ligeledes tegner evalueringen et billede af, at den rette balance mellem stringens og tilpasning forudsætter en god lokal implementering, centralt er her en engageret og synlig lokal leder samt tid og ressourcer til intern og ekstern træning og vejledning.

10. OM EVALUERINGEN

10.1 EVALUERINGSSPØRGSMÅL OG EVALUERINGSDESIGN

Rambøll har tilrettelagt et overordnet evalueringsdesign, som kombinerer en effektevaluering baseret på tidsserieanalyser og sammenligningsgruppe (ikke kontrolgruppe) og en virkningsevaluering baseret på contribution analysis, hvor hypoteser om sammenhænge mellem implementering, behandlingsintegritet og effekt systematisk afprøves (Mayne, 2006).

I nedenstående figur er illustreret, hvordan de to tilgange samlet besvarer udbudsmaterialets krav.

10.2 DATAINDSAMLING

Rambøll har i dialog med CAST og på baggrund af et litteraturstudie udvalgt følgende fem instrumenter til at dokumentere effekt hos hhv. børn og forældre. Instrumenterne er brugt i en før- og eftermåling, hvor forældre, pædagoger samt gruppeledere har svaret på forskellige kombinationer af spørgeskemaer. Dataindsamlingen er foregået online via dataindsamlingssystemet Rambøll Results® for alle redskaber på nær SDQ, som har været administreret i papirversion grundet copyright. Tabellen nedenfor viser, hvilke redskaber der er besvaret af de forskellige respondenter, og på hvilken måde dataindsamling er foregået.

Redskab	Forældre	Pædagog/lærer	Gruppeledere	Online	Papir
ECBI – BASIC	X			X	
ECBI – DINO	X			X	
SDQ – BASIC	X	X			X
SDQ – DINO	X	X	X		X
SSRS – BASIC	X	X		X	
SSRS – DINO	X	X	X	X	
DAS – BASIC	X			X	
DAS – DINO	X			X	
PSI-SF – BASIC	X			X	
PSI-SF – DINO	X			X	

Herefter følger en oversigt over de fem validerede redskaber, som er blevet anvendt til at måle effekt.

Eyberg Child Behavior Inventory – ECBI

ECBI måle adfærdsproblemer blandt børn ud fra to subskalaer; en intensitetsskala og en problemskala:

Intensitetsscore:

Spørgsmål	Svar
Hvad måler redskabet?	Måler hyppigheden af barnets problematiske adfærd. Intensitetsskalaen er den skala, der benyttes som indikator for, hvorvidt barnet eller forældrene skal tilbydes behandling.
Hvilke svarkategorier anvendes?	'Aldrig', 'sjældent', 'af og til', 'ofte', 'altid'.
Hvor mange spørgsmål er der?	36 spørgsmål
Hvordan er validitet/reliabiliteten?	Er demonstreret reliabel og valid ⁵⁸
Højeste/laveste mulige score	Den samlede intensitetsscore går fra 36 (alle spørgsmål er besvaret med "aldrig") til 252 (alle spørgsmål er besvaret med "altid")

Problemscore:

Spørgsmål	Svar
Hvad måler redskabet?	Måler forældrenes vurdering af problemernes omfang. Redskabet indikerer, hvorvidt barnets adfærd opleves problematisk eller ej af forældrene. Problemscoren har modsat intensitetsscoren ikke nødvendigvis betydning for, hvorvidt et barn tilbydes DUÅ.
Hvilke svarkategorier anvendes?	'Ja', 'nej'
Hvor mange spørgsmål er der?	36 spørgsmål
Hvordan er validitet/reliabiliteten?	Er demonstreret reliabel og valid ⁵⁹
Højeste/laveste mulige score	Den samlede problemscore går fra 0 (forældrene har svaret "nej" på alle spørgsmålene) til 36 (forældrene har svaret "ja" på alle spørgsmålene).

Strengths and difficulties questionnaire – SDQ

Spørgsmål	Svar
Hvad måler redskabet?	Måler børns psykiske og sociale situation (psykopatologi) og indeholder fem subskalaer, som hver især belyser: emotionelle problemer, hyperaktivitet/uopmærksomhed, adfærdsproblemer, problemer i forholdet til jævnaldrene og sociale styrker.
Hvilke svarkategorier anvendes?	'Passer ikke', 'passer delvist', 'passer godt'
Hvor mange spørgsmål er der?	25 spørgsmål
Hvordan er validitet/reliabiliteten?	Er demonstreret reliabel og valid ⁶⁰
Højeste/laveste mulige score	Skalaen går fra 0 til 40, hvor 0 er den laveste score og 40 er den højeste.

⁵⁸ <http://www.cebc4cw.org/assessment-tool/eyberg-child-behavior-inventory/>

⁵⁹ <http://www.cebc4cw.org/assessment-tool/eyberg-child-behavior-inventory/>

⁶⁰ <http://www.cebc4cw.org/assessment-tool/strengths-and-difficulties-questionnaire/>

Social Skills Rating System – SSRS

Spørgsmål	Svar
Hvad måler redskabet?	SSRS måler børns sociale evner og problemadfærd inden for følgende tre dimensioner: sociale kompetencer, problemadfærd og akademiske kompetencer
Hvilke svarkategorier anvendes?	Svarkategorier for hvor ofte: "Aldrig eller næsten aldrig", "Af og til", "Meget ofte" Svarkategorier for hvor vigtig: "Ikke ret vigtig", "Vigtig", "Meget vigtig".
Hvor mange spørgsmål er der?	30 spørgsmål (forældreversion) 39 spørgsmål (lærerversionen)
Hvordan er validitet/reliabiliteten?	Er demonstreret reliabel og valid ⁶¹
Højeste/laveste mulige score	En høj score ved dimensionen om sociale kompetencer er positiv, mens en lav score er positiv for problemadfærd og akademiske kompetencer.

Dyadic Adjustment Scale – DAS

Spørgsmål	Svar
Hvad måler redskabet?	Måler "the quality of adjustment in any romantic dyad".
Hvilke svarkategorier anvendes?	Mange forskellige svarkategorier anvendes. "Altid enige", "Næsten altid enige", "Engang imellem uenige", "Ofte uenige", "Næsten altid uenige" og "Altid uenige".
Hvor mange spørgsmål er der?	32 items i det endelige DAS
Hvordan er validitet/reliabiliteten?	Er demonstreret reliabel og valid ⁶²
Højeste/laveste mulige score	En score på 107 eller derunder indikerer dårligt parforhold. Der findes ikke danske normaltal for DAS, men jo lavere en score, desto lavere kvalitet af parforholdet.

Parenting Stress Index, Short Form – PSI-SF

Spørgsmål	Svar
Hvad måler redskabet?	Måler forældres stressniveau i forælderrollen
Hvilke svarkategorier anvendes?	'Meget enig', 'Enig', 'Ved ikke', 'Uenig', 'Meget uenig'
Hvor mange spørgsmål er der?	36 spørgsmål
Hvordan er validitet/reliabiliteten?	Er demonstreret reliabel og valid ⁶³
Højeste/laveste mulige score	Der anvendes ikke en højest/lavest score, men derimod en grænse score på 90, hvor over indikerer, at deltageren oplever signifikant stress i forælderrollen.

⁶¹ <http://www.cup.ualberta.ca/wp-content/uploads/2011/06/SSRS-tool-review.pdf>

⁶² <http://www.mhs.com/product.aspx?gr=cli&prod=das&id=resources>

⁶³ <http://www.cebc4cw.org/assessment-tool/parenting-stress-index/>

11. REFERENCER

Beauchaine, T.P.; C. Webster-Stratton & M.J. Reid (2005): Mediators, Moderators, and Predictors of One-Year Outcomes Among Children Treated for Early-Onset Conduct Problems: A Latent Growth Curve Analysis. In: *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, vol. 73 (3), p. 371–388

Birk-Olsen, M. & C. Horsted (2007): *Litteraturgennemgang af "The Incredible Years" ("De Utrolige År")*. Center for Anvendt Sundhedstjenesteforskning og Teknologivurdering, Syddansk Universitet.

Bowlby, J. (1980). *Attachment and loss: Loss, sadness and depression*. New York: Basic Books.

Clifford, Graham, May Briott Drugli, Sturla Fossum, Willy-Tore Mørch, Charlotte Reedt, Per Rypdal & Torill Tjeflaat (2004): *The incredible Years – The Norwegian Webster-Stratton Programme 1998-2004*. Regionscenter for barn og unges psykiske helse, NTNU, Regionscenter for barn og unges psykiske helse, Universitet i Tromsø, Barnevernets utviklingscenter i Midt-Norge NTNU Samfunnsforskning AS.

Crane, D.R., S.M. Allgood, J.H. Larson & W. Griffin (1990): Assessing Marital Quality with Distressed and Nondistressed Couples: A comparison and Equivalency Table for Three Frequently Used Measures. In: *Journal of Marriage and the Family*, 52 (1), p. 87-93.

Dishion, T.J., & G.R. Patterson (1992): Age effects in parent training outcome. In: *Behavior Therapy*, vol. 23, p. 719-729.

Drugli, May Britt, Sturla Fossum, Bo Larsson & Willy-Tore Mørch (2010): Five- to six-year outcome and its prediction for children with ODD/CD treated with parent training. In: *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, vol. 51 (5), p.559-566

Hays R.D. & D. Revicki (2005): Reliability and validity (including responsiveness) chpt. 1.3. In: *Assessing quality of life in clinical trials* (2nd ed.). Oxford: Oxford University Press.

Horsted, C. & M. Birk-Olsen (2008): *Forældrenes vurdering af deres barns adfærd. Pilotstudie om anvendelsen af spørgeskemaer til identificering af eventuel problemadfærd hos 3- til 8-årige børn*. CAST – Center for Anvendt Sundhedstjenesteforskning og Teknologivurdering. Syddansk Universitets Trykkeri.

Mayne, J. (2006): Addressing Attribution through Contribution Analysis: Using Performance Measures Sensibly. In: *The Canadian Journal of Program Evaluation*, vol. 16 (1) p.1-24.

Patterson, G.R., J.B. Reid, & T.J. Dishion (1992): *A social learning approach: IV. Antisocial boys*. Eugene, OR: Castalia Publishing Co.

Reid, M.J., C. Webster-Stratton & T.P. Beauchaine (2001): Parent training in head start: a comparison of program response among American, Asian American, Caucasian and Hispanic mothers. In: *Prevention Science*, vol. 2 (4)

Roberts-Gray, C., P.M. Gingiss & Boerm, M. (2007): Evaluating school capacity to implement new programs. In: *Evaluation and Program Planning*, vol. 30 (3), p. 247-257.

Servicestyrelsen (2009): *Social Fokus: Børn og unge*. Servicestyrelsen, p.11

Sundhedsstyrelsen (2010). *Implementeringsforskning om forebyggelse – en baggrundsrapport*. Sundhedsstyrelsen

Scott, Stephen, Martin Knapp, Juliet Henderson & Barbara Maughan (2001): Financial cost of social exclusion: Follow up study of antisocial children into adulthood. In: *British Medical Journal*, vol. 323, p. 191-194

Taylor, TK, F. Schmidt, D. Pepler & C. Hodgins (1998): A comparison of eclectic treatment with Webster-Stratton's Parents and Children's Mental Health Center, a randomized controlled trial. In: *Behavior Therapy*, vol. 29 (2), p. 221-240

Young, Douglas, Karl Moline, Jill Farrell & David Bierie (2006): Best Implementation Practices: Disseminating New Assessment Technologies in a Juvenile Justice Agency. In: *Crime and Delinquency*, vol. 52 (1), p.135-158

Webster-Stratton, C. (2001): *The Incredible Years: Parent, Teacher and Child Training Series*, Blueprints for Violence Prevention. Book Eleven.

Webster-Stratton, C., Reid, & M. Hammond (2001): *Preventing conduct problems, promoting social competence: A parent and teacher training partnership in Head Start*. In: *Journal of Clinical Child Psychology*, vol. 30 (3), p. 283-302

BILAG 1: NORMTAL FOR OPDELING AF BINÆRE EFFEKTVARIABLE

Nedenstående opgørelser over binære effekt-variable viser, hvorledes en given effektscore er kategoriseret i den pågældende binære variabel (til brug i den statistiske analyse):

Binær ECBI-variabel (ECBI-Binær):

ECBI-Binær = 0, hvis...

... barnet er under eller lig med 4 og ECBI_Intensitetsscore er mindre end 129

Eller

Hvis barnet er lig med 5 og ECBI_Intensitetsscore er mindre end 122

Eller

Hvis barnet er lig med 6 og ECBI_Intensitetsscore er mindre end 128

Eller

Hvis barnet er lig med 7 og ECBI_Intensitetsscore er mindre end 121

Eller

Hvis barnet er over 8 og ECBI_Intensitetsscore er mindre end 120

I alle andre udfald er den lig med 1.

Binær SDQ-variabel (SDQ-binær):

Hvis SDQ er mindre end 14, da er SDQ-binær = 0.

Hvis SDQ er større end 16, da er SDQ-binær = 1.

Binær DAS-variabel (DAS-binær):

Hvis DAS er mindre end Gennemsnit_DAS, da er DAS-binær = 0.

Hvis DAS er større end eller lig med Gennemsnit_DAS, da er DAS-binær = 1.

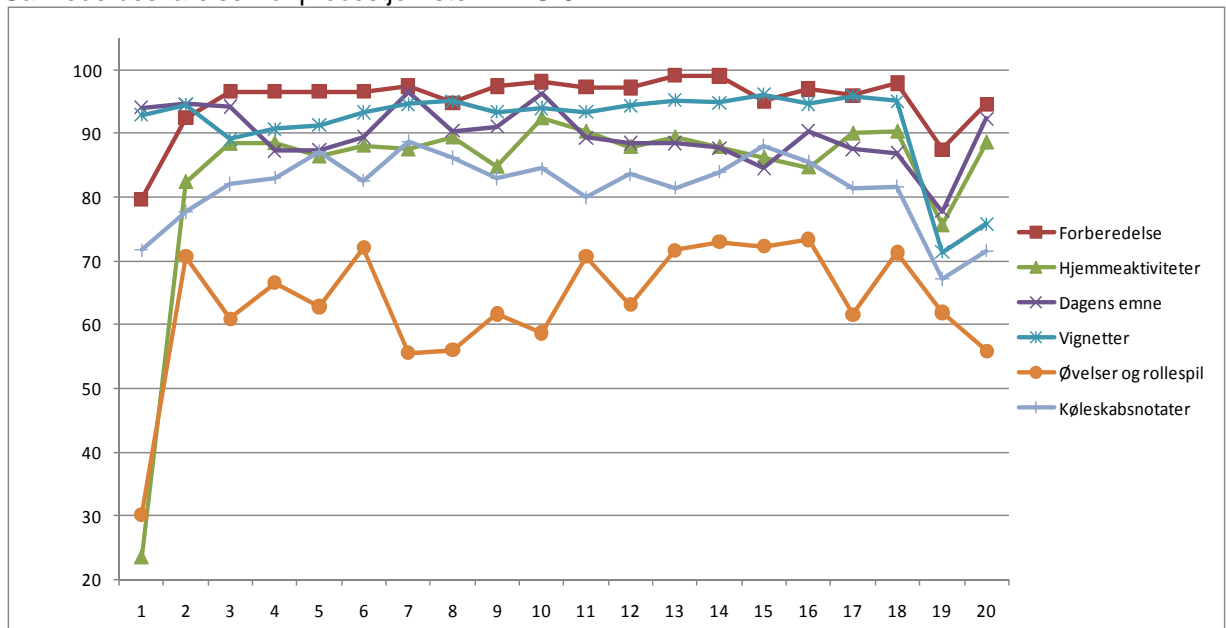
PSI-SF-Binær:

Hvis PSI-SF er mindre end Gennemsnit-PSI-SF, da er PSI-SF-Binær = 0.

Hvis PSI-SF er større end eller lig med Gennemsnit-PSI-SF, da er PSI-SF-Binær = 1.

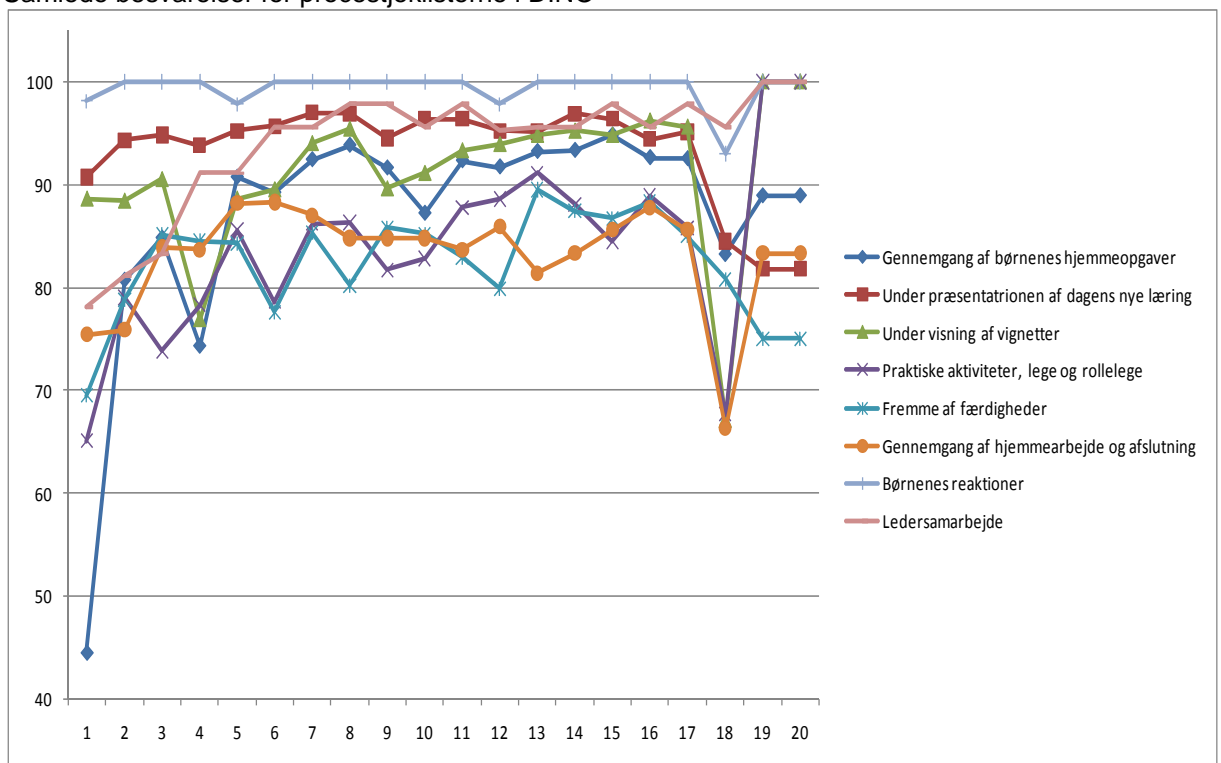
BILAG 2: PROCESTJEKLISTER

Samlede besvarelser for procestjeklister i BASIC

N mellem 7 & 29 besvarelser pr. session.

Samlede besvarelser for procestjeklisterne i DINO

N mellem 14 & 18 besvarelser pr. session

BILAG 3: INDEKSERING AF KVALITATIVE INTERVIEWS

Figuren nedenfor illustrerer, hvorvidt der i forskellige projektkommuner er fokus på certificering, ledelsesmæssigt fokus på prioritering af træning, at der afholdes intern træning, og hvorvidt § 50 benyttes som indgang til projektet. Data er en sammenholdning af de kvalitative interviews og parathedsmålingerne med de spørgsmål fra gruppeledernes tilfredshedsskema som omhandler fidelitet. Således er det Rambøll, som har foretaget en vægtning og scoring af data, som fordeler sig inden for følgende:

0 = missing value (altså har denne oplysning ikke været mulighed at vurdere på baggrund af datamaterialet)

1 = I høj grad

2 = I nogen grad

3 = I lav grad

For spørgsmålet vedr. anvendelsen af en § 50 undersøgelse som indgang til projektet skal værdierne forstås på følgende måde:

0 = missing value

1 = ja

2 = nej

3 = både og

forebyggende eller behandlende indsats (visitation via §50)				
Kommune	Fokus på certificering ('missing value' = 0, 'i høj grad' = 1, 'i nogen grad' = 2, 'i lav grad' = 3)	Ledelsesmæssigt fokus på prioritering af træning ('missing value' = 0, 'i høj grad' = 1, 'i nogen grad' = 2, 'i lav grad' = 3)	Der afholdes intern træning ('missing value' = 0, 'ja' = 1, 'nej' = 2)	§50 benyttes som (primær) indgang til projektet ('missing value' = 0, 'ja' = 1, 'nej' = 2, 'både og' = 3)
kommune 1	0	0	0	3
kommune 2	2	0	1	3
kommune 3	1	1	2	2
kommune 4	0	1	1	2
kommune 5	0	0	0	3
kommune 6	1	1	2	3
kommune 7	2	2	1	3
kommune 8	1	0	2	2
kommune 9	1	0	2	2
kommune 10	2	0	1	1
kommune 11	0	0	1	3
kommune 12	0	0	2	1

BILAG 4: BRIDGE-IT BESVARELSER FORDELT PÅ KOMMUNER

Figuren nedenfor viser, hvorledes projektlederne har besvaret spørgsmålet om, "Hvor aktivt er kommunens ledelse engageret i DUÅ-programmet?", fordelt på de enkelte kommuner. Som det ses af opgørelsen, er der i alt besvarelser fra ni projektledere, og der er dermed ikke besvarelser inden for alle projektkommuner.

Ledelsesmæssig opbakning – Ledelsesmæssig opbakning (Bridge-it/EBPAS)

Kommune							
Krydset med: Hvor aktivt er kommunens ledelse engageret i DUÅ-programmet							
	Ikke interesseret	Lidt engageret	Til tider engageret	Moderat engageret	Aktivt engageret	Ved ikke	I alt
Kommune a	0,0%	0,0%	0,0%	20,0%	0,0%	0,0%	11,1%
Kommune b	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Kommune c	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	25,0%	0,0%	11,1%
Kommune d	0,0%	0,0%	0,0%	20,0%	25,0%	0,0%	22,2%
Kommune e	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Kommune f	0,0%	0,0%	0,0%	20,0%	0,0%	0,0%	11,1%
Kommune g	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	25,0%	0,0%	11,1%
Kommune h	0,0%	0,0%	0,0%	20,0%	0,0%	0,0%	11,1%
Kommune i	0,0%	0,0%	0,0%	20,0%	0,0%	0,0%	11,1%
Kommune j	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Kommune k	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	25,0%	0,0%	11,1%
Kommune l	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Kommune m	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
I alt	0	0	0	5	4	0	9